

Újabb adatok Árpád-kori vízimalmainkról

Jelen dolgozat a 2005-ben 4 okmánytár 185 diplomája alapján készített *Okleveles adatok Árpád-kori vízimalmainkról* című dolgozatom kiegészítése.¹ Az eltelt két esztendőben 12 okmánytárból és 30, kisebb-nagyobb terjedelmű oklevél-, illetve regesztakiadványból gyűjtöttem ki újabb 400 diplomát, melyeket ezúttal is egy táblázatban csatolok dolgozatomhoz.² Mára a vízimalmokkal és malomhelyekkel kap-

¹ VAJDA TAMÁS: *Okleveles adatok Árpád-kori vízimalmainkról*. In: *Medievalisztikai tanulmányok. A IV. Medievalisztikai PhD-konferencia (Szeged, 2005. június 9–10.) előadásai*. Szerk. MARTON SZABOLCS – TEISZLER ÉVA. Szeged 2005. 193–220.

² A felhasznált okmánytárak: FEJÉR, GEORGIUS: *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis*. I–XI. Budae 1829–1844. (továbbiakban: F.); Hazai okmánytár. *Codex diplomaticus patrius* (a 4. kötettől még) *Hungaricus*. I–V. Kiadják: NAGY IVÁN – PÁUR IVÁN – RÁTH KÁROLY – VÉGHÉLY DEZSŐ. Győr 1865–1873. VI–VIII. Kiadják: IPOLY ARNOLD – NAGY IMRE – VÉGHÉLY DEZSŐ. Budapest 1876–1891. (továbbiakban: H.); NAGY IMRE – NAGY IVÁN – VÉGHÉLY DEZSŐ – KAMMERER ERNŐ – LUKCSICS PÁL: *A zichi és vásonkeői gróf Zichy-család idős ágának okmánytára*. *Codex diplomaticus domus senioris comitum Zichy de Zich et Vászonkeő*. I. 1871. (továbbiakban: Z.); KNAUZ, FERDINANDUS: *Monumenta ecclesiae Strigoniensis*. I–II. Strigonii 1874–1882. (továbbiakban: MS.); NAGY IMRE – VÉGHÉLY DEZSŐ – NAGY GYULA: *Zala vármegye története*. *Oklevéltár I. (1024–1363)*. Budapest 1886. (továbbiakban: Za.); NAGY IMRE: *Sopron vármegye története I. (1156–1411)*. Sopron 1889. (továbbiakban: S.); FRANKÓI VILMOS: *Monumenta Romana episcopatus Vespriensis*. *A veszprémi püspökség római oklevéltára*. I–II. Budapest 1896. (továbbiakban: MV.); ERDÉLYI LÁSZLÓ – SÖRÖS PONGRÁCZ: *A pannonthalmi Szent Benedek-rend története*. I–XII/B. Budapest 1902–1916. (továbbiakban: P.); SMIČIKLAS, T.: *Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae ac Slavoniae*. *Diplomatički zbornik kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije*. II–XII. Zagrabiae 1904–1914. (továbbiakban: SM.); CSÁNKY DEZSŐ – GÁRDONYI ALBERT: *Budapest történetének okleveles emlékei*. *Monumenta diplomatica civitatis Budapest*. I. Budapest 1936. (továbbiakban: BP.); WAGNER, HANS: *Urkundenbuch des Burgenlandes und der angrenzenden Gebiete der Komitate Wieselburg, Ödenburg und Eisenburg*. I–II. Graz – Köln, 1955–1965. (továbbiakban: UB.); MARSINA, RICHARD: *Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae*. I–II. Bratislava 1971–1987. (továbbiakban: CS.);

Felhasznált oklevél-kiadványok: GÉRESI KÁLMÁN (szerk.): *A nagy-károlyi gróf Károlyi család oklevéltára*. I. Budapest 1882. (továbbiakban: KÁROLYI); SZÉPLAKI BOTKA TIVADAR: *Barsmegye monographiája I/1*. Budapest–Aranyosmarót 1880–1884. (továbbiakban: BOTKA); FEJÉRPATAKY LÁSZLÓ: *A Gutkeled-biblia*. In: *Magyar Könyvszemle* I. (1892) 5–22. (továbbiakban: FL.); THALLÓCZY LAJOS – BARABÁS SAMU (ed.): *A Blagay-család oklevéltára*. Budapest 1897. (továbbiakban: BLAGAY); FEJÉRPATAKY LÁSZLÓ: *Függelék*. In: FORSTER GYULA (szerk.): *III. Béla magyar király emlékezete*. Budapest 1900. 343–352. (továbbiakban: FEJÉRPATAKY); KARÁCSONYI, JOANNIS – BOROVSKY, SAMUELIS: *Az időrendbe szedett váradi tüzesvaspróba-lajstrom az 1550-iki kiadás hű hasonmásával együtt*. Budapest 1903. (továbbiakban: VR.); FRISS ÁRMIN (szerk.): *Magyar-zsidó oklevéltár*. I. Budapest 1903. (továbbiakban: FRISS); VARJÚ ELEMÉR (szerk.): *Oklevéltár a Tomaj nemzetségbeli Losonczy Bánffy család történetéhez*. I. Budapest 1908. (továbbiakban: LB); ALAPI GYULA: *Komárom vármegye levéltárának középkori oklevelei*. Komárom 1917. (továbbiakban: KOMÁROM); BARTFAI SZABÓ LÁSZLÓ: *A körösszegi és adorjáni gróf Csáky család története*. I. Budapest 1919. (továbbiakban: CSÁKY); *Az Árpád-házi királyok okleveleinek kritikai jegyzéke*. *Regesta regum stirpis Arpadianae critico-diplomatica*. I–II/1. Szerk. SZENTPÉTERY IMRE. Budapest 1923–1943. II/2–4. Szentpétery Imre kéziratának felhasználásával szerkesztette Borsa Iván. Budapest 1961–1987. (továbbiakban: RA.);

csolatos kiadott Árpád-kori emléktanyag legnagyobb részét összegyűjtöttem, s előadásomban az együttesen közel 600 oklevél alapján az Árpád-kori Magyarország víz-erő-hasznosítási gyakorlatának két kérdését vizsgálom meg: a locus molendini fogalom értelmezését, valamint az udvar- és várszervezet malomellátottságát.

A locus molendini értelmezése

Vízimalmokkal foglalkozó okleveleink jelentős részében szerepel a locus molendini kifejezés, ezért a források felhasználása szempontjából megkerülhetetlen kérdés e terminus pontos és megbízható értelmezése. Ezzel kapcsolatban a szakirodalomban két, egymásnak ellentmondó nézet található.

Ihrig Dénes 1973-ban jegyezte meg, hogy a középkorban „a malomcsatornák építésére alkalmas terepviszonyokat is gazdasági értéként tartották számon”.³ 1995-ben Vajkai Zsófia a locus molendini kifejezést már az Árpád-korra vonatkozó-

---

JAKUBOVICH EMIL: Miske ispán fia István végrendelete 1164-ből. In: *Levéltári Közlemények* II. (1924) 156–157. (továbbiakban: JAKUBOVICH); JAKUBOVICH EMIL – PAIS DEZSŐ: Ó-magyar olvasókönyv. Pécs 1929. (továbbiakban: ÓMO.); FEKETE NAGY ANTAL: A Petróczy levéltár középkori oklevelei. In: *Levéltári Közlemények* VIII. (1930) (továbbiakban: PETRÓCZY); SZABÓ DÉNES: A dömösi prépostság adománylevele (1138/1329). In: *Magyar Nyelv* XXXII. (1936) 54–57., 130–135., 203–206. (továbbiakban: SZABÓ 1936); ION IONAȘCU – L. LĂZĂRESCU-IONESCU – BARBU CĂMPINA – EUGEN STĂNESCU – D. PRODAN – MIHAIL ROLLER (red.): Documente privind istoria României. C. Transilvania I–II. București 1951–1952. (továbbiakban: DT); BORSA IVÁN: III. Béla 1177. évi könyvalakú privilégiuma az aradi káptalan számára. In: *Levéltári Közlemények* XXXIII. (1962) 205–217. (továbbiakban: BORSA); GUTHEIL JENŐ: Az Árpád-kori Veszprém. Veszprém 1979.² (továbbiakban: G.); BOLLA ILONA: A középkori magyarországi hidak történetéhez. In: BERTÉNYI IVÁN (szerk.): *Ünnepi tanulmányok Sinkovics István 70. születésnapjára*. Budapest 1980. 33–43. (továbbiakban: BOLLA); MÁLYUSZ ELEMÉR – BORSA IVÁN: A Szent-Iványi család levéltára. Budapest 1988. (továbbiakban: SZENT-IVÁNYI); BORSA IVÁN: A Mérey család levéltára 1265–1525. In: *Somogy Megye Múltjából* XXIII. (1992) 3–28. (továbbiakban: MÉREY); BORSA IVÁN: A somogyi konvent oklevelei az országos levéltárban. In: *Somogy Megye Múltjából* XXVI. (1995) 3–18. (továbbiakban: SK.); KONDORNÉ LÁTKÓCZKY ERZSÉBET: Diplomata aetatis Arpadiana in Archivo Comitatus Hevesiensis conservata. Árpád-kori oklevelek a Heves Megyei Levéltárban. Eger 1997. (továbbiakban: LÁTKÓCZKY); KÓTA PÉTER: Középkori oklevelek Vas megyei levéltárakban. I. Regeszták a vasvári káptalan levéltárának okleveleiről (1130) 1212–1526. Szombathely 1997. (továbbiakban: KÓTA); KÖBLÖS JÓZSEF: A Dunántúli Református Egyházkerület Levéltárának magyar vonatkozású középkori oklevelei 1265–1525. Pápa 1997. (továbbiakban: KÖBLÖS); GYÖRFFY GYÖRGY (főszerk.): Árpád-kori oklevelek 1001–1196. Chartae antiquissimae Hungariae. Budapest 1997. (továbbiakban: CAH.); SOLYMOSI LÁSZLÓ: A földesúri járadékok új rendszere a 13. századi Magyarországon. Budapest 1998. (továbbiakban: SO.); FENYVESI LÁSZLÓ: Tolna megye középkori történetéhez kapcsolódó oklevelek regesztái. Szekszárd 2000. (továbbiakban: FENYVESI); SOLYMOSI LÁSZLÓ: Transfixum – oklevélritkaság a XIII. századból. In: NEUMANN TIBOR (szerk.): *Tanulmányok a középkorról. Analecta medievalia*. I. Budapest 2001. 229–245. (vagy In: SOLYMOSI LÁSZLÓ: *Írásbeliség és társadalom az Árpád-korban. Diplomatikai és pecséttani tanulmányok*. Budapest 2006.) (továbbiakban: SOLYMOSI); KIS PÉTER: Kiadatlan oklevelek az Erdődy család Bécsben őrzött levéltárából (1251–1297). In: *Levéltári Közlemények* LXXV. (2004) 1:67–81. (továbbiakban: KISS); C. TÓTH NORBERT: Kiadatlan Árpád-kori királyi oklevelek a Zsigmondkori oklevéltárban. In: *Századok* CXL. (2006) 465–475. (továbbiakban: TÓTH). Amelyik kiadványban sorszámozva vannak az oklevelek vagy regeszták, azok szerint, egyéb esetekben az oklevél vagy regeszta kezdő lapszáma szerint szerepeltetem.

³ IHRIG DÉNES (szerk.): A magyar vízszabályozás története. Budapest 1973. 32.

an is malomépítésre alkalmas, s az oklevél kiállítását követően megépülő helyként értelmezte.⁴ 2005-ben Kőfalvi Tamás a pécsváradi konvent középkori hiteleshelyi okleveleiből gyűjtött ki 64, malmokra, illetve malomhelyekre vonatkozó adatot. Az 1469. július 8-i oklevél szerint a konvent kiküldött embere a Baranya megyei Gyűrűs birtokon egy „három vagy négy kerekas malom helyének (*locus molendini trium vel quatuor rotarum*) iktatásában vett részt”. Az említett textus és két XIV. századi oklevél⁵ alapján azt a következtetést vonta le, hogy a fenti esetben „már az üres malomhely esetében is egyértelmű volt, hogy oda egy három vagy négy kerekas malom építhető”.⁶ A *locus molendini* terminusnak ez az értelmezése azt jelenti, hogy az oklevelekben említésre kerülő helyszíneken a diploma keltét követően és csak feltételesen számolhatunk a vízimalom megépítésével. Az okleveles említés tehát a malom post quemjét jelentheti, de számolni kell azzal a lehetőséggel is, hogy a kedvező környezeti adottságokat végül nem minden esetben sikerült kihasználni.

Az előző értelmezéstől lényegesen eltér Tringli István 2001-ben, szintén XV. századi oklevelek vizsgálata alapján megfogalmazott felismerése: „az oklevelekben igen gyakran előforduló malomhely (*locus molendini*) olyan helyet jelentett, ahol egykoron malom állt és az épület újjáépítésével vagy helyrehozatalával újra malmot lehetett üzemeltetni. Sok minden függött az előző malom állapotától, egy malomhelyen malmot emelni mégis sokkal kisebb költséggel járt, mint ott, ahol mindent előről kellett kezdeni”.⁷ Ebben az esetben a *locus molendini* okleveles említését megelőzően és minden esetben számolhatunk vízimalom működésével a szóban forgó helyszínen, a terminus tehát ante quemként értelmezendő.

A két elgondolás közötti különbség grammatikailag is megfogalmazható: a *locus molendini* kifejezés genitivusa vajon – a főnevet közelebből meghatározó, minőségjelzővel, esetleg értelmezős szó szerkezettel fordítható – genitivus explicativus (‘malommal kapcsolatos hely’) vagy – az eset alapjelentésének megfelelően birtokviszonyt kifejező, s magyarra birtokos személyjellel fordítható – genitivus possessivus (‘malom helye’).

A kérdés eldöntését, a *locus molendini* kifejezés pontos értelmezését megnehezíti, hogy mindkét álláspont alátámasztására bőséggel találhatók XV. századi ok-

⁴ VAJKAJ ZSÓFIA: Középkori malmaink. In: *Műszaki innovációk sorsa Magyarországon. (Malomipar – vaskohászat – textilipar.)* Szerk. ENDREI WALTER. Budapest 1995. 37.

⁵ A pécsváradi konvent oklevelei közül különösen az 1349. március 16-i és az 1352. január 11-i diploma támasztja alá ezt az értelmezést. KŐFALVI TAMÁS: A pécsváradi konvent hiteleshelyi oklevéltára 1254–1526. Szeged 2006. nr. 202. és nr. 219.

⁶ A malomhely terminus értelmezése kapcsán megjegyzi: „Analógiaként talán a mai építési telek fogalma szolgálhat, amelynek értékét nem pusztán fekvése és nagysága, hanem például beépíthetőségének mértéke is befolyásolja”. KŐFALVI TAMÁS: Malmok és malomhelyek a pécsváradi konvent hiteleshelyi gyakorlatában (1254–1526). In: *Studia professoris – professor studiorum. Tanulmányok Érszegi Géza hatvanadik születésnapjára.* Szerk. ALMÁSI TIBOR – DRASKÓCZY ISTVÁN – JANCsó ÉVA. Budapest 2005. 158.

⁷ TRINGLI ISTVÁN: A magyar szokásjog a malomépítésről. In: *Analecta Mediaevalia I. (Tanulmányok a középkorról.)* Szerk. NEUMANN TIBOR. Budapest 2001. 252.

leveles adatok.⁸ A látványos bizonytalanság lehetetlenné teszi a pontos válaszadást. Nem jelent segítséget a késő középkori magyar nyelvű terminológia elemzése sem. A Magyar oklevél-szótárból kigyűjthető esetek rövidségük miatt csak arra elegendők, hogy érzékeltessék az 1268-tól már magyarul is kimutatható terminus megjelenését és folyamatos használatát.⁹ Ezért talán célszerűbb a kérdést egy korábbi időszak, az Árpád-kor okleveles anyagán is megvizsgálni. Az eddig összegyűjtött, közel 600, vízimalmokkal, illetve malomhelyekkel kapcsolatos oklevél alapján ugyanis több fontos, a locus molendini kifejezés eredeti értelmének feltárását megkönnyítő észrevétel tehető.

Elsőként leszögezhető, hogy – néhány XIV–XV. századi diplomával ellentétben – a locus molendini kifejezést az Árpád-kori oklevelek nem alkalmazzák jövőbeli malom építésével kapcsolatban, s nem rendelkeznek malomhelyen később megépítendő malom jövőbeli hasznának megosztásáról sem.¹⁰ Ha az oklevél keltét követően felépítésre kerülő malomról írnak, akkor a diplomák minden esetben a molendinum kifejezést használják. Talán legszembeötlőbb ez a szóhasználat a soltészeknek adott kiváltságokat összefoglaló telepítési szerződések esetében, melyeknek visszatérő eleme a szabad malom- és sörfőzési kiváltság emlegetése.¹¹ Megszövegezésük mégis látványosan nélkülözi a locus molendini kifejezést. A nemzetségen belüli birtokosztások során is gyakorta kapott az egyik fél szabad lehetőséget malom- vagy malmok megépítésére és örökölni hagyására. Miként a Bárcai család 1299. évi birtokosztása fogalmaz: „*facere molendinum seu molendina liberam tradiderunt*

⁸ A malomhelyekre vonatkozó, jobbra XV. századi oklevelek nagy része megtalálható a Magyar Országos Levéltár Mohács előtti gyűjteményeihez készült levéltári segédletekben. Malomhely régi malom helyének értelmében: 1421. 02. 13. (DL 11034); 1425. 03. 31. (DL 43628); 1450. 07. 29. (DL 14392); 1453. 04. 24. (DL 66926); 1453. 04. 24. (DL 67226); 1455. 01. 25. (DL 36407); 1455. 06. 17. (DL 66944); 1457. 06. 25. (DL 30838); 1457. 07. 19. (DL 74139); 1505. (DL 62977); 1518. 02. 06. (DL 36405); 1524. 06. 11. (DL 71179). Malomhely malom építésére alkalmas hely értelmében: 1438. 04. 25. (DL 95361); 1439. 01. 31. (DL 13299); 1445. 11. 10. (DL 66911); 1454. 06. 16. (DL 14843); 1459. 06. 07. (DL 15366); 1473. 02. 18. (DL 17428); 1478. 03. 12. (DL 18035); 1490. 12. 31. (DL 46153). RÁCZ GYÖRGY (szerk.): A középkori Magyarország levéltári forrásainak adatbázisa. (CD-ROM) (továbbiakban: RÁCZ 2000.) Budapest 2000.

⁹ SZAMOTA ISTVÁN – ZOLNAY GYULA: Magyar oklevél-szótár. Régi oklevelekben és egyéb iratokban előforduló magyar szók gyűjteménye. (továbbiakban: OKLSz.) Budapest 1902–1906. 614.

¹⁰ Egyetlen kivételként említhető a veszprémi püspökség 1082. április 29-re keltezett, valójában azonban a XIII. század második felében kiállított birtokösszeírása. Az inventárium Veszprém esetében „*VI molendina et IIII loca vacua*”-t, Soly esetében pedig „*III molendina et unum vacuum locum molendini*”-t említ. Ezeket csak úgy értelmezhetjük, hogy a malomépítésre alkalmas, de az oklevél kiállításakor még üres, kihasználatlan helyeket jelölték. Feltűnő azonban, hogy az oklevél írója mindkét esetben feltüntet a malomhelyek üres voltát. Feltehetően pont azért, mert önmagában a locus molendini kifejezés mást, többet jelentett, mint malomépítésre alkalmas, üres területet.

¹¹ A soltészek vagy soltészszégek malmait: 1243: WENZEL GUSZTÁV: Árpád-kori új okmánytár. Codex diplomaticus Arpadianus continuatus I–XII. Pest–Budapest 1860–1874. (továbbiakban: W) VII. 99.; 1279: F. V/2. 598.; 1290: H. VII. 172.; 1295: F. VI/1. 373. 1295: F. VII/5. 530. A soltészek kiváltságait utánozva a Szepes megyei Őr lakói számára 1298-ra keltezett hamis oklevél is „*molendyna construere liberam habebunt facultatem*”-et említ a jogok felsorolásakor. RA. nr. 4183.

facultatem”.¹² Mindkét oklevéltípus tehát a molendinum kifejezést alkalmazza jövőbeli malom értelemben. Árpád-kori okleveles emléanyagunkban egyetlen olyan példa található, amikor a locus főnév jövőbeli malom építésével kapcsolatban fordul elő. A tihanyi apátság 1211. évi inventáriumában Lusta prédiüm határának egyik pontja „*facitque loca molendinis apta*” (vagyis „malmoknak megfelelő helyeket alkot”).¹³ A malomépítésre és -üzemeltetésre alkalmas helyet tehát – az antik nyelvtani szabályoknak megfelelően – az Árpád-korban is dativus commodival fejezték ki.

Néhány esetben kifejezetten arra utalnak az oklevelek, hogy a locus molendini egy korábban már működő malom elhagyott helyét jelentette. A leleszi prépostság 1214-re keltezett, hamis oklevelének határleírása megjegyezte, hogy „*ubi olim fuit molendinum, inferiusque a molendini loco transeuntes tendunt ad metas*”.¹⁴ Az Abaúj vármegyei Koksó birtok 1262. évi határjárása egy malomhelyről megjegyzi, hogy „*in qua meta pro signo est fracta pars lapidis molaris*” (vagyis „amely határon jelként egy malomkő törött darabja van”).¹⁵ 1279-ben pedig a Haraszi családbeliek osztozásakor egy malomhelyről jegyezte meg az oklevél, hogy „*ubi due rote molebant*”.¹⁶ Az a locus molendini, ahol egy használatból kivont malomkő törött darabja található határjelként, illetve amelyben korábban két kerékkel őröltek, egyértelműen az oklevél kiállításánál korábbi malom elhagyott helyét jelentette.

Az Árpád-kori oklevelek alapján tehát – amennyiben felállítható kronológiai törvényszerűség – valószínűbbnek tűnik az az értelmezés, hogy a locus molendini az esetek nagyobb részében eredetileg egy korábban már létező, az oklevél kiállításának idejében malomként meghatározott létesítmény elhagyott, körülhatárolt helyét, önálló tulajdonjogi egységet jelentett. A Tolna megyei János 1256. évi határleírása alapján a locus molendinik „természeti” képe is megismerhető. A határ „*descendit ad paludem super qua est vetus locus molendini*”¹⁷ (vagyis „leereszkedik egy mocsárhoz, amelyen egy malom régi helye van”). A malom elpusztulásával – a rendszeres és tervszerű vízgazdálkodás elmaradásával – a gátak mögött elvizenyősödött területen gyakran mocsarak, lápok alakultak ki.

A locus molendinikre vonatkozó okleveles emlékek számbavétele azonban felkínál egy harmadik, az előzőektől alapjaiban eltérő értelmezést is. Ha nem a létesítmény készültési fokára utaló jelnek, hanem a helyszín tulajdonjogi helyzetére való utalásnak értelmezzük a locus molendini kifejezést, akkor igen érdekes és szabályszerű megoszlás figyelhető meg. A középkori oklevelek szinte kivétel nélkül akkor használják e kifejezést, ha érzékeltetni kívánják, hogy a malom helyszínének tágabb környezete és a malom tulajdonosa eltér egymástól, vagyis a malom tulajdonosa kizárólag a malom és az ahhoz tartozó infrastruktúra helyének tulajdonosa, illetve

¹² H. VI. 334.

¹³ P. X. 8.

¹⁴ F. III/1. 471. (VII/5. 204.); CS. I. 190.

¹⁵ W. VIII. 26.

¹⁶ H. VIII. 160.; UB. II. 189.

¹⁷ Z. I. 12.

bérlője.¹⁸ Ezekben az esetekben – feltehetően a földtulajdonos beleegyezésével – birtokának természetileg alkalmas pontján egy vállalkozó személy vagy intézmény jelentős beruházással építhetett és üzemeltethetett saját előnyére vízimalmot. Ilyenkor költségei elismeréseként a malomhoz és a kiegészítő infrastruktúrához (például a molnár háza, a malomút, a gát, a csatorna, valamint a ki- és berakodáshoz) szükséges terület a malmot építtető birtokába került.

Ha ilyen, vagyis tulajdonjogi szempontból vizsgáljuk meg a locus molendinik használatát, akkor sokkal kevesebb, az értelmezést nem támogató oklevél okoz problémát, mint a két előző megközelítés esetében. Építendő és már működő, valamint saját tulajdonú földeken és mások birtokán lévő malmokról szól – tehát kiváló lehetőséget nyújt a molendinum és a locus molendini kifejezések elemzésére – az egeri káptalan 1275. évi inventáriuma. Az összeírás a birtokok és haszonvételi lehetőségek között megjegyzi: „*Item super fluvium Agrie dictum capitulum habet tria loca molendinorum in terra episcopali, et quartum molendinum preparant, quod vocatur molendinum sancti Barnabe apostoli, preter alia molendina, que habent in propria terra*” (vagyis „Az említett káptalan birtokol három malomhelyet is az Eger folyón a püspökség földjén, és egy negyedik malmot készítenek, amelyet Szent Barnabás apostolról neveztek el, a többi malmon kívül, amelyeket a saját földjeiken birtokolnak”).¹⁹ E mondat el-
lentmond a kronológiai értelmezésnek, hiszen a locus molendini és a molendinum kifejezéseket nem a készültségi fok, hanem a tulajdonjogi helyzet szerint különbözteti meg az oklevél írója: amelyik létesítmény a káptalan birtokán található, az molendinum, amelyik a püspökség birtokán, az locus molendini megjelölést kap.

Összegezve a locus molendinikkel kapcsolatos adatokat, azok földrajzi megoszlása alapján megállapítható, hogy a kifejezéssel jelölt létesítmények a természetileg alkalmas területeken kisebb-nagyobb megszakításokkal évszázadokon át használatban voltak. Ez az oka annak, hogy a XIV–XV. századra mindkét fenti értelmezési, illetve megközelítési mód elterjedt, s a forrásokból kellő számú oklevél idézésével igazolható: hiszen a természetileg alkalmas helyeket ekkor már valóban számon tartották, s ha ezeken hosszabb-rövidebb ideig kihasználatlanul is maradt a kínálkozó energetikai potenciál, általában rövid időn belül ismét elkészült az oklevelekben emlegetett malom. Így a XIV–XV. századi malmok igen ritkán lehetnek zöld mezős beruházások, leggyakrabban egy korábban már működő, de felújításra és jelentős kibővítésre szoruló korábbi létesítmény helyén épültek fel. Az ingatlan- és gabonaárak,²⁰ valamint az

¹⁸ A kései középkorból példaként hozhatók fel az alábbi oklevelek: 1345. 03. 19. (DL 96258); 1356. 03. 16. (DL 83277); 1356. 12. 13. (DL 73801); 1358. 03. 09. (DL 15116); 1360. 10. 12. (DL 66149); 1360. 10. 18. (DL 66148); 1437. (DL 88129); 1438. 04. 25. (DL 95361); 1439. 01. 31. (DL 13299); 1445. 12. 15. (DL 44405); 1450. 06. 23. (DL 65416); 1452. 06. 10. (DL 36403); 1455. 01. 25. (DL 36407); 1457. 02. 14. (DL 27524); 1457. 07. 14. (DL 39957); 1458. 01. 04. (DL 102537); 1459. 06. 07. (DL 15366); 1465. 07. 21. (DL 16242); 1467. 09. 01. (DL 66292); 1469. 07. 02. (DL 86406); 1469. 08. 28. (DL 49337); 1470. 05. 09. (DL 107007); 1473. 02. 18. (DL 17428); 1478. 03. 12. (DL 18035); 1495. 09. 01. (DL 105964); 1498. 07. 23. (DL 36403); 1505. 04. 30. (DL 67873) RÁCZ 2000.

¹⁹ F. V/3. 305.; LÁTKÓCZKY nr. 17.

²⁰ SZÜCS JENŐ: A gabona árforradalma a 13. században. In: *Történelmi Szemle* XXVII. (1984) 30.

örlési bevételek növekedése a XIII. század végétől egyre inkább a kedvező és kihasználásra váró természeti adottságok számbavételére sarkallta a földtulajdonosokat, így egészült ki a *locus molendini* eredeti jelentése a 'malomépítésre alkalmas hely' tartalommal. A két – egymással bizonyos mértékig ellentétes – mellékjelentést pedig egyetlen közös értelmezési mód, a tulajdonjogi szemlélet kötötte össze.

Nem mondanak ellent a malomhely tulajdonjogi értelmezésének azok az oklevelek sem, amelyekben az egyes birtokok tartozékainak és haszonvételeinek felsorolásában malmok mellett malomhelyek is szerepelnek. A *locus molendini* ilyen használatára két magyarázat adható. Vagy kívül estek a birtok területén, de a tulajdonos és a szomszédok tudták, hogy melyik birtokkal vannak közös tulajdonban, s ezt a tulajdonjogi helyzetet fejezték ki a birtokhoz való tartozás érzékeltetésével. Vagy jogbiztosító formulaként garanciát jelentettek arra, hogy a szóban forgó birtok maradéktalanul és csorbitatlanul került tulajdonosa birtokába. Ez esetben a későbbiekben csak az ő engedélyével formálhatott valaki jogot arra, hogy malmot építhesen magának a birtok arra alkalmas pontján. Ha pedig a malomépítő nem tudott felmutatni ilyen engedélyt, akkor építkezését jogtalanának ítélték. Ezekben az esetekben feltételezhető, hogy a formulás tartozékfelsorolásokban szereplő malomhelyek – legalábbis az oklevél kiállításakor – nem léteztek a szóban forgó birtokon.

A vár- és udvari szervezet vízimalom-ellátottsága

A királyi udvar élelemellátását biztosító szolgálónépek külön ispánok (*comites curiales*) alatt állottak, központjaik az ország területén sokfelé található királyi udvarházak voltak.²¹ Sajnos a királyi udvarnok szervezet működéséről nem maradtak fenn részletes források, de az egyházi adományba jutott udvarnokok szolgálatairól viszonylag széles körű ismeretek meríthetők az oklevelekből. Az udvarházak liszt- és kenyérellátását nagyrészt az önállóan termelő udvarnokok, kistrészt az uradalom ekéjével és ökreivel dolgozó szántó-vető aratorok szolgáltatták.²² Ennek megfelelően az udvarnokok legfőbb és legjellemzőbb terményadója a gabonaliszt volt, robot-kötelezettségeik között pedig a közös liszt elkészítése (*facere communem farinam*) és szállítása is szerepelt. Így nem is csoda, hogy hamarosan a kenyéradó (*panisdatores*) elnevezés szállott rájuk.²³ Az udvarnokok liszt- és kenyéradási kötelezettségei alapján a szakirodalom arra a következtetésre jutott, hogy hazánkban a feudális nagybirtok nem volt malommonopólium,²⁴ a szolgálak feltehetően csak úgy tudtak eleget tenni említett kötelezettségeiknek, ha a gabonát saját gazdaságuk keretén

²¹ GYÖRFFY GYÖRGY: Tanulmányok a magyar állam eredetéről. Budapest 1959. 18. MAKKAJ, LÁSZLÓ: Les caractères originaux de l'histoire économique et sociale de l'Europe orientale pendant le Moyen Age. In: *Acta Historica* Tom. XVI. (1970) 281.

²² GYÖRFFY GYÖRGY: István király és műve. Budapest 1977. 239.

²³ GYÖRFFY GYÖRGY: Az Árpád-kori szolgálónépek kérdéséhez. In: *Történelmi Szemle* XV. (1972) 268.

²⁴ MAKKAJ, LÁSZLÓ: Östliches Erbe und Westliche Leihe in der ungarischen Landwirtschaft der frühfeudalen Zeit (10-13. Jahrhundert). In: *Agrártörténeli Szemle* 1974. Supplementum 45.

belül, kézimalmokkal örölték meg.²⁵ Így az Árpád-kori gabonatermelő parasztgazdaságok megfelelően termelékeny kézi őrlőeszköz birtoklására és használatára kényszerültek, s elképzelhető, hogy ez időben csaknem minden háztartás felszereléséhez hozzátartozott a kézimalom.²⁶ Ilyen összefüggések feltételezése esetén nem mellékes megvizsgálni, hogy az Árpád-kori források alapján vajon milyen kapcsolat állt fenn az udvarnokok és az oklevelekben kimutatható vízimalmok között.

Az első észrevétel a pannonhalmi udvarnokok 1226. évi ítéletlevelének 11. pontjára vonatkozik. Ez ugyanis a többi megjegyzéssel szemben nem az udvarnokokra, hanem az apátságra ró kötelezettséget. A 11. pont szerint „*Ad omnem vero farinam faciendam ecclesia tenetur dare udwormicis molendina*” (vagyis „Az egyház pedig köteles minden liszt elkészítéséhez átengedni malmait az udvarnokoknak”).²⁷ Eszerint tehát az udvarnokok liszt- és kenyéradási kötelezettségeiknek nem saját (kézi)malmaikat használva, hanem az egyházi földesúr vízimalmjai segítségével tettek eleget.

A második észrevétel az udvarnokok és tulajdonosaik uradalmi vízimalmainak földrajzi megoszlásával kapcsolatos. Az egyházi intézményeknek adományozott udvarnokok – a nyugat-európai gyakorlatnak megfelelően – az uradalom őrlési központjainak 15–30 km-es körzetében éltek. A földrajzi megoszlás ilyen fokú egyezése esetén pedig feltételezhető, hogy kötelezettségeiknek az uradalmi vízimalmok használatával tettek eleget.²⁸

A harmadik észrevétel a korai udvarházak helyén a XIII. századtól oklevelekkel is igazolható vízimalmokkal kapcsolatos. A korai udvari központok pontos gazdasági szerepéről igen kevés tudható, hiszen az adománylevelek az udvari szervezetnek csak egy-egy eleméről közölnek adatokat.²⁹ Néhány kedvező esetben azonban fel-felvillannak beszédes részletek. A XI–XIII. században az udvarszervezet egyik központjaként³⁰ működő Pápán például a Tapolca folyó kiváló lehetőséget biztosított télen is működő vízimalmok üzemeltetésére. Ennek megfelelően a szorosan vett Pápa területén 4, a szomszédos falvakat is figyelembe véve 17 középkori

²⁵ KRISTÓ GYULA: A korai feudalizmus (1116–1231). In: Székely György (főszerk.): *Magyarország története I. Előzmények és magyar történet 1242-ig*. Budapest 1984. 1024–1025.

²⁶ SELMECZI KOVÁCS ATTILA: Kézimalmok a Kárpát-medencében. Tipológiai vizsgálat. In: *Népi Kultúra – Népi Társadalom XIV.* (1987) 205.; SELMECZI KOVÁCS ATTILA: Őrlés vagy darálás. (Eszköz és nyersanyag történeti kapcsolata a kézimalom-használatban). In: *Agrártörténeti Szemle XXXV.* (1993) 9.; SELMECZI KOVÁCS ATTILA: A nyersanyag és eszközhasználat kapcsolata a kézimalmoknál. In: *Határjáró. Tanulmányok Juhász Antal köszöntésére*. Szeged 2005. 336.

²⁷ P. I. 89.

²⁸ VAJDA, TAMÁS: Včasné cirkevne vodné mlyny v Karpatskej kotline. In: *Studia Archaeologica Slovaca Medievalia VI.* (2007) 196–197.

²⁹ A királyi udvarhelyek régészeti kutatásáról: IRÁSNÉ MELIS KATALIN: Régészeti adatok a budapesti 11–13. századi királyi udvarhelyek kutatásához. In: *Budapest Régiségei XXXIII.* (1999) 291–311.

³⁰ SOLYMOSI LÁSZLÓ: Adatok Pápa város középkori történetéhez. In: *Tanulmányok Pápa város történetéből 2.* Szerk. HERMANN ISTVÁN. Pápa 1996. 33.

vízimalmot lehet kimutatni.³¹ Pápa példája mutatja, hogy kedvező természeti feltételek esetén az udvari szervezet központjaiból hamarosan komoly energetikai centrumok váltak, feltehetően nem előzmények nélkül.

Megvizsgálva az udvarnokokkal kapcsolatban említett malmokat, további összefüggések villannak fel. Udvarnokok birtokában lévő vízimalomról elsőként 1226-ból maradt fenn hiteles oklevél. Ekkor Miklós nádor bizonyította, hogy Uros pannonhalmi apát és a somogyi királyi udvarnokok, akik előtte egy malom miatt pereskedtek, végül megegyeztek, s két-két malmukat kölcsönösen elcserélték.³² 1236-ban Dénes nádor ítélkezett az Ecsér falubeli udvarnokok felett, akik a közeli Szántó birtokot – malmával együtt – elfoglalták.³³ Hiába ítélte azonban vissza a birtokot a nádor 1236-ban, közel két évtizeddel később, 1255-ben ismét oklevél született a visszaadás szükségességéről.³⁴ 1245-ben a Pápához közeli Ozorsukán lakó udvarnokok kényszerültek arra, hogy a bakonybéli apát agyaglikai földjét és két ottani malmát az apát birtokának ismerjék el.³⁵ Tartós béke azonban ezúttal sem született, mert az ítéletet Miklós királyi tálnokmester 1255-ben megismételte.³⁶ E két eset azt mutatja, hogy a jogellenesen elfoglalt malmokat az udvarnokok legalább 10, illetve 19 esztendőn át használták. 1261-ben IV. Béla király visszaadott egy fehérvári malmot az ottani udvarnokoknak, akik egyúttal a szomszédos malomra is kizárólagos elővásárlási jogot kaptak.³⁷ 1266-ban szintén IV. Béla király a turóci monostornak adományozott Győr megyei Kulcsod falu udvarnokainak – egyéb kiváltságok mellett – megengedte, hogy „*in Danubio iuxta terram ipsorum molendina parare valeant*” (vagyis „a Duna folyón, földjük mellett malmokat építsenek”).³⁸ 1275-ben IV. László király a Somogy megyei Zarány malmát a veszprémvölgyi apácáknak adományozta. A malomról pedig megjegyezte, „*in quo udwarnici de comitatu Simigiensi farinam simile pro nobis molare cansueverant*” (vagyis „amelyben a Somogy megyei udvarnokok zsemlelisztet szoktak nekünk őrölni”).³⁹ A tovább sorolható oklevelek alapján kijelenthető, hogy az udvarrendszer általában rendelkezett a szükséges malomkapacitással ahhoz, hogy az udvarnokok – szolgálati kötelezettségeiknek eleget téve – elláthassák lisztet és kenyérrel gazdáikat. Az uradalmi vízimalmok – természetesen az őrlési illeték lerovása fejében – elkészítették az udvarnokok által megtermelt gabonából a szükséges mennyiségű lisztet. A XIII. században az uralkodói birtokadományozások következtében megfogyatkozó udvari birtokállomány né-

³¹ KUBINYI ANDRÁS: A középkori Pápa. In: *Tanulmányok Pápa város történetéből. A kezdetektől 1970-ig.* Szerk. KUBINYI ANDRÁS. Pápa 1994. 75.; WÖLLER ISTVÁN: A Tapolca vízimalmai Pápán és környékén. (továbbiakban: WÖLLER) Pápa 1994. 26–28.

³² P. I. 88.

³³ H. VI. 21.

³⁴ H. V. 20.

³⁵ P. VIII. 17.

³⁶ P. VIII. 23.

³⁷ RA. 1272.

³⁸ F. VII/5. 345.

³⁹ H. VIII. 133.; F. V/2. 256. Ezt az adománylevelet III. András király 1291-ben átíratatta. RA. 3758.

pei, különösen előkelőbbjeik önállósodni próbáltak az udvari szervezettől. A század középső harmadában az udvarnokok – liszt- és kenyéradási kötelezettségeik minél könnyebb teljesítése érdekében – több alkalommal is kísérletet tettek az uradalmi malmok birtokbavételére, de törekvésüket csak ritkán s többnyire átmeneti siker koronázta. Kivételes volt a zalai Nivegy udvarnokainak esete, akik 1285-ben vízimalommal rendelkező birtokaikkal együtt nemességet kaptak.⁴⁰ Ezért nem meglepő, hogy a XII. században udvarnoki birtokokkal megadományozott madocsi apátság 1145-re keltezett, de hamis alapítólevelében arról olvashatunk, hogy az udvarnokok a vízimalom önálló használatért adót (*molendinorumque tributis*), tulajdonképpen bérletet fizettek volna. Ez a gyakorlat nem a XII. század első felének, inkább csak a XIII. század második felének állapotai között képzelhető el. Akkorra jutottak el ugyanis az udvarnokok az önállósodásnak erre a fokára.

Az udvari szervezettel egyidejűleg megszervezésre kerülő várispánságok rendszere szintén kiterjedt birtokállománnyal és népes szolgakapacitással rendelkezett. A várakhoz tartozó földek és szolgák rendeltetése a várbeliek ellátása volt. Ennek következtében a vár – az udvari központokhoz hasonló gazdaságirányítási szerepet játszva – a hozzá tartozó birtok központja, ura anyagi erejének összpontosítója volt.⁴¹ Selmeczi Kovács Attila 1993-ban hívta fel a figyelmet a középkori várak malomkapacitás-vizsgálatának fontosságára. Mivel 1553-ban az egri várkapitány Sajóvárkonyban 35 kézimalmot konfiskáltatott el a lakosságtól – s ezidőben aligha lehetett több háztartás a faluban – Selmeczi szerint a parasztszaládok kézimalomhasználata még a kései középkorban is általános lehetett.⁴² E felvetés tükrében nem tanulság nélküli megvizsgálni az Árpád-kori várbirtokok malomellátottságát.

Elsőként a várakhoz tartozó malmos birtokok mennyisége szembeötlő. Noha a XI–XIII. századi várbirtokokról nagyobb mennyiségű forrás csak a birtokrendszer összeomlásakor készült – így csak mozaikos elemekből lehet megkísérlni a korábbi rendszer rekonstrukcióját – mégis tucatjával sorolhatók fel a várbirtokok vízimalmait, illetve malomhelyeit említő oklevelek.⁴³

⁴⁰ RA. 3354.

⁴¹ FÜGEDI ERIK: Vár és társadalom a 13–14. századi Magyarországon. Budapest 1977. 46.

⁴² SELMECZI 1993. 9.; SELMECZI KOVÁCS ATTILA: Kézimalmok a Kárpát-medencében. (Eszköztörténeti monográfia). Budapest 1999. 47.

⁴³ Zalai vár alól kivett malom 1211. ZA. I. 3. (1231. ZA. I. 5.); Hont várához tartozó sági malomhely 1237. MS. I. 400. (1239. MS. I. 410.); Szolgyóri vár malma 1237. RA. 620.; Praudaviz birtok 1244-ben még Somogy várának tartozéka, majd 1267-ben már 27 vízimalmot említ az oklevél a birtokon W. VIII. 189. (1270: SM.V. 16.); Podgoria várhoz tartozó malom 1249. W. VII. 206. (SM. IV. 356.); Pozsonyi várhoz tartozó malom 1252. MS. I. 515. (1253. MS. I. 527.); Izdenci vár malma SM. IV. 422.; Kanizsa várához tartozó malom 1257. W. VII. 331.; Marócsa várhoz tartozó malmok 1260. W. VII. 371.; Sóvárhoz tartozó malom 1261. W. VIII. 7.; Turóc királyi birtokához tartozó malom 1262. H. VII. 62.; Vasvárhoz tartozó rumi malom 1263. H. VII. 63.; Garigi várföld malma 1263. SM. 777.; Szolgyóri várához tartozó malom 1264. RA. 1405.; Zágrábi vár malma 1277. SM. VI. 194.; Lendva várának malma 1278. SM. VI. 206.; Haragissa várföld malma 1280–1283. H. VIII. 150.; Lipóc várának malma 1283. SM. VI. 379.; Pozsonyi vár erőreinek malomhelyei 1288. W. IV. 200.; Szepes várának királyi engedéllyel eladott malma 1291. H. VI. 265.

Másodsorban figyelembe kell venni, hogy ezek az oklevelek a várbirtokoknak csak töredékét említik, hiszen azoknak jelentős része – hadi érdemek vagy politikai hűség jutalmaként – eddigre már a várjobbágyság, várnépek, királyi serviensek, városi polgárok vagy pénzügyi szakemberek birtokába jutott. Várbirtokok vízimalmainak ilyen eladományozásáról 1162-ből maradt fenn az első adat: III. István király Farkas soproni várszolgát hűségéért Kapuvár környékén 4 malommal jutalmazta.⁴⁴ A XIII. században azután egyre gyakoribbá váltak a várjobbágyság javára tett földadományok – köztük természetesen vízimalmokkal és malomhelyekkel rendelkező várbirtokok. Ennek köszönhetően a XIII. századból több tucat olyan oklevél sorolható fel, amelyekben várjobbágyság tulajdonában lévő malom vagy malomhely szerepel.⁴⁵ A várbirtokoknak a XIII. századi adománylevelekben leírt állapotából a várszervezet korábbi gazdasági és társadalmi viszonyaira is következtethetünk. Az adományok, mint az oklevelek esetenként meg is fogalmazták, azt a célt szolgálták, hogy a várjobbágyság szolgálatukat megfelelőbben és könnyebben teljesíthessék („*commodius et expeditius valeant sua servicia exhibere*”) a király felé.⁴⁶ Ezért képet alkothatunk belőlük arról is, hogyan törekedtek a várjobbágyság a várszervezettől való függetlenedésre, s a királyi serviensekből kialakuló nemességgé való felemelkedésre. A király eseti adományainak különös jelentőséget tulajdonított, hogy azokat a nemesi földbirtokokhoz hasonlóan a rokonok egymás között feloszthatták, sőt el is adhatták. E birtokok – a király jóváhagyásával – áttörték a hagyományos uralkodói főhatalom rendszerét, s a megjutalmazott várjobbágyság számára úri életvitelt (prédium és servusok tulajdonlását) tettek lehetővé.⁴⁷ Így a várjobbágyság-családok felemelkedésének alapjává váltak.⁴⁸ Ha összevetjük az udvarnokok előkelőinek és a várjobbágyság a vízimalom-birtoklási lehetőségeit, akkor azt tapasztaljuk, hogy a várjobbágyság sokkal gyakrabban szereztek maguk számára malmos földbirtokot, mint az udvarnokok vezetői. Ez összefügg Bolla Ilonának azzal a megfigyelésével, hogy az udvari népek és előljáróik – még abban az esetben is, ha időnként katonáskodtak – sokkal szorosabban függtek uruktól, mint a várszervezet emberei. Így az udvarnokok legelőkelőbbjeinek rangja és befolyása sem

⁴⁴ F. II. 164.; S. I. 2.; UB. I. 45.

⁴⁵ 1231. F. III/2. 225. (UB. I. 182.); 1237. F. IV/1. 75. (W. XI. 209.; UB. I. 237.); 1239. W. XI. 217.; 1248. H. IV. 14. (W. VII. 189. UB. I. 316. 1255: H. V. 18.; UB. I. 348.); 1251. SM. IV. 411.; 1255. H. VI. 53.; 1256. H. VII. 47. (SM. V. 561.); 1257. H. VII. 55. (SM. V. 591.); 1259. H. VI. 63.; 1263. H. VII. 63.; 1272. H. VI. 132. (SM. VI. 17.); 1274. ZA. I. 54.; 1276. SM. VI. 161. (1277: SM. VI. 170.; 1277: SM. VI. 173.); 1277. SM. VI. 167.; 1277. SM. VI. 168. (1277: SM. VI. 171.); 1284. SM. VI. 398.; 1300. H. VIII. 342.

⁴⁶ W. X. 32. A várjobbágyság pozíciójának erősítését szolgálta birtoklásuk védelme is: az uralkodó birtokadományozásai során a várjobbágyság és azok földjeinek elidegenítésétől általában tartózkodtak. ZSOLDOS ATTILA: A szent király szabadjai. Fejezetek a várjobbágyság történetéből. Budapest 1999. 85.

⁴⁷ BOLLA ILONA: A jogilag egységes jobbágyságról Magyarországon. (továbbiakban: BOLLA 1998.) Budapest 1998. 179–180., 163.

⁴⁸ WALDAFFEL ESZTER: Nemesi birtokjogunk kialakulása a középkorban. In: Századok LXV. (1931) 161.

vetekedhetett a várjobbágyokéval, helyzetüket pedig tovább rontotta, hogy azoknál sokkal szegényebbek is voltak.⁴⁹

A XIII. században a várbirtokok szinte teljesen elfogytak, s a korábbi földvárak új típusú kőváraknak adták át a helyüket. Néhány szempontból azonban alig változott a várak gazdaságirányítási szerepe, hiszen a vár fenntartásához továbbra is birtokokra volt szükség,⁵⁰ így a magánbirtokosok kővárjaihoz is tartozott alávetett népesség, amely járadékával tartotta fenn a várat.⁵¹ A várak gazdasági alapjában döntő változást csak a XVI. századra folyamatossá váló török háborúk okoztak. A hadviselő felek számára ugyanis a vízimalmoknak kiemelt jelentősége volt, s elsőként általában egymás védtelen vízmalmait semmisítették meg, hogy csekély áldozattal egész vidékek élelemellátását tegyék lehetetlenné. Mivel az ország három részre szakadása korábban a kölcsönös portyázás még békesség idején is napirenden volt, a malmok örökös veszélyben forogtak.⁵² Ez azt jelenti, hogy a XVI. század háborús állapotai által okozott technikai és gazdasági visszaesés nem teszi lehetővé, hogy az Árpád- és Anjou-kori várak és várbirtokok malomellátottságát Sajóvárkony 1553. évi adata alapján ítéljük meg.

A fenti okleveles adatok meggyőzően mutatják, hogy az udvari és várszervezet egyaránt rendelkezett a szükséges malomkapacitással, s az alájuk rendelt szolgák liszt- és kenyéradási kötelezettségéből, valamint egy kései, 1553. évi konfiskálási esetből hiba a szolgál-, illetve jobbágytársadalom jelentős kézimalom-hasz-

⁴⁹ BOLLA ILONA: Az Aranybulla-kori társadalmi mozgalmak a Várad Regestrum megvilágításában. In: *Annales Universitatis Scientiarum Budapestiensis Sect. Hist.* Tom. I. (1957) 91.; BOLLA 1998. 164. Az uralkodó bőkezű birtokadományozásainak fő mozgatórugója a katonáskodó népelemek lojalitásának biztosítása volt. A várjobbágyok ugyanis a várszervezet keretein belül a királytól csak a comeseken keresztül függtek, közvetlen személyes függésbe csupán jelentős birtokadományok, a várszervezetből való kiemelés, és a királyi serviensek közé való jutás útján kerülhettek. WALDAFFEL 1931. 164.

⁵⁰ FÜGEDI ERIK: Ispánok, bárók, kiskirályok. A középkori magyar arisztokrácia fejlődése. Budapest 1986. 129. Engel Pál szavaival: „A vár jelentősége nem „katonai”, vagyis nem abban áll, hogy külső támadás ellen védelmet nyújt (ez legfőleg a határvárakra érvényes), hanem abban, hogy – békében éppúgy, mint háborúban – az „uralom magjaként” szolgál. Ebben a szerepében elválaszthatatlan tartozékrendszerétől, vagyis uradalmától, amely éppen ezért szintén nem „gazdasági”, hanem politikai intézmény.” ENGEL PÁL: Vár és hatalom. Az uralom területi alapjai a középkori Magyarországon. In: *Világosság* XXV. (1984) 293. vagy ENGEL PÁL: *Honor, vár, ispánság. Válogatott tanulmányok.* Budapest 2003. 172.

⁵¹ FÜGEDI 1977. 15.

⁵² TAKÁTS SÁNDOR: A magyar malom. In: *Századok* XLI. (1907) 144. A török háborúk csúcspontján, 1584–1644 között Bogdán István által a Királyi Magyarországon megszámlált 217 malom ötöde (20,6 %), azaz 45 db nem működött. BODÁN ISTVÁN: Gabonamalmaink a XVI–XVII. században. In: *Agrártörténeti Szemle* IX. (1967) 315. Ez az adat jól szemlélteti azt az általános jelenséget, hogy háborús körülmények között a lakosság körében megnő a könnyen menekíthető, elrejtendő, s az ellátást biztosító kézimalmok szerepe. ENDREI WALTER: A kézi malom. In: ENDREI 1995. 66. A XVI. század háborús pusztításoktól mentes időszakának malomhasználati szokásairól átfogóbb és hitelesebb képet nyújt Nógrády Árpád vizsgálata: a gyulai uradalom 1525. évi malomvám-adataiból 36,5–40 kg/fő/nap kenyérfogyasztást mutatott ki. Ez a magas érték szükségtelenné teszi, hogy számottevő mennyiséget feltételezzünk a jobbágyok kézi malmai kapacitására. NÓGRÁDY ÁRPÁD: A középkor végi Magyarország kenyere. Beregszász lakosságának gabonavásárlásai 1530-ban és a Jagelló-kori malomvámok. In: *Nyíregyházi Jósza András Múzeum Évkönyve* XLII. (2000) 166–167.

nálátára következtetni, hiszen uruk vízimalmának illeték fejében történő használata – a nyugat-európai modellhez hasonlóan – hozzátartozott a feudális gazdasági és társadalmi berendezkedéshez.⁵³

Sz á m	Dátum	Oklevél	Település	Megjegyzés	Segédkönyv
1	<u>1082.</u> <u>04.29.</u> [XIII. sz. másod- dik fele]	DHA.I.81.	Besprem/Veszprém/Veszprém (Veszprém m.)	8 malom + 4 üres hely	Cs.III.212. H.524. G.205.
2			Premortun/Peremarton/Perem arton (Veszprém m.)	2 malom	Cs.III.246. L.474.
3			Soyl/Sóly/Sóly (Veszprém m.)	3 malom + 1 üres hely	Cs.III.250. L.527.
4			Kezwy/Keszi/Gyulakeszi (Zala m.)	3 malom	Cs.III.71. L.244.
5			Chopok/Csopak/Csopak (Zala m.)	3 malom	Cs.III.44. H.164. L.161.
6			Vaschul/Vászoly/Vászoly (Zala m.)	3 malom + 1 malomhely	Cs.III.122. H.520. L.635.
7			Kapulch/Kapolcs/Kapolcs (Zala m.)	malom	Cs.III.67. H.281. L.290.

⁵³ A táblázatban rövidítve idézett munkák: Cs = CSÁNKI DEZSŐ: Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában I–III., V. Budapest 1890–1913.; CSÁNKI = CSÁNKI DEZSŐ: Körömszék a XV–ik században. Budapest 1893.; STES. = STESEL JÓZSEF: Régi föld- és vízrajzi adatok. In: *Századok* XXXVIII. (1904) 240–258.; ST = STESEL JÓZSEF: Adalékok Sopron vármegye történeti földrajzához. In: *Századok* XL. (1906) 239–252.; VÁCZY = VÁCZY PÉTER: A bakonybéli összeírás kora és hitelessége. In: *Levéltári Közlemények* VIII. (1930) 314–331.; SZ = SZABÓ DÉNES: A dömösi adománylevél hely- és vízrajza. Budapest 1954.; GY = GYÖRFFY GYÖRGY: Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza I–IV. Budapest 1963–1998.; P-V = PAPP LÁSZLÓ – VÉGH JÓZSEF (szerk.) Somogy megye földrajzi nevei. Budapest 1974.; V-Ö-P. = VÉGH JÓZSEF – ÖRDÖGH FERENC – PAPP LÁSZLÓ (szerk.): Tolna megye földrajzi nevei. Budapest 1981.; FN = FEKETE NAGY ANTAL: Trencsén megye. (Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában IV. kötet) Budapest 1985. GYÖRFFY = GYÖRFFY GYÖRGY: Dömös falu prépostsága és népei az Árpád-korban. In: Halász Péter (szerk.): *A Duna menti népek hagyományos műveltsége. Tanulmányok Andrásfalvy Bertalan tiszteletére*. Budapest 1991. 291–295.; FÁBIÁN = K. FÁBIÁN ILONA: A Váradi Regestrum helynevei. Szeged 1997.; GYÖRFFY '97 = GYÖRFFY GYÖRGY: Pest-Buda kialakulása. Budapest története a honfoglalástól az Árpád-kor végi székvárossá alakulásig. Budapest 1997., L = LELKES GYÖRGY: Magyar helységnevé-azonosító szótár. Baja 1998².; KOSZTA = KOSZTA LÁSZLÓ: A pozsegi káptalan hiteleshelyi tevékenysége 1353–ig. In: *Századok* CXXXIII. (1998) 3–45.; H = HERÉNYI ISTVÁN: Helytörténeti lexikon, 800–1400. Nyugat-Magyarország az Árpádok és Anjouk korában. Velem 2000.; HÁZI = HÁZI JENŐ: Pozsony vármegye középkori földrajza. Pozsony 2000.; KÖRM. = KÖRMENDI TAMÁS: A premontrei rend megtelepedése Magyarországon. A rend korai hazai története a kezdetektől az 1235-i Catalogus Ninivensisig I–II. In: *Turul* LXXIV. (2001) 103–111., LXXV. (2002) 45–55.; FEHÉRTÓI = FEHÉRTÓI KATALIN: Onomasticon Hungaricum. Nomina propria personarum aetatis Arpadianae (1000–1301). Árpád-kori személynévtár (1000–1301). Budapest 2004.; Zs = ZSOLDOS ATTILA: Az Árpádok és asszonyaik. A királynéi intézmény az Árpádok korában. Budapest 2005.

8			Peyt/Pét/Várpalota része (Veszprém m.)	2 malom	Cs.III.247. L.477.
9			Luos/	malom	
10	<u>1086</u> [1195-1140]	DHA.I.84/I.	Brezprem/Veszprém/Veszprém (Veszprém m.)	malom	Cs.III.215. VÁCZY 326. Zs.33. H.524.
11	<u>1092</u> [1389-1390 k.]	P.X.4. DHA.I.96.	Zeulus/Szőllős/Balatonszőlős (Zala m.)	malmok	Cs.III.113. P.X.263. L.95.
12			Capulch/Kapolcs/Kapolcs (Zala m.)	malmok	Cs.III.67. H.281. L.290.
13			Berend/Berend/Tósokberénd (Veszprém m.)	2 malom	Cs.III.222. P.X.335. H.115. L.601.
14			Chour/Csór/Csór (Fejér m.)	malmok	Cs.III.323. P.X.426. Gy.II.357. L.161.
15			Lusta/Losta/ Siófok határában (Somogy m.)	malmok	P.X.344.
16			Turuk/Török/ psz. Endréd és Kiliti k. (Somogy m.)	malmok	Cs.II.653.
17			Tetes/Tétes/ Igal és Kisbár k. (Somogy m.)	malom	Cs.II.652. P.X.410.
18			Fiden/?/ Fadd k. (Tolna m.)	malom	P.X.420.
19			Keueaza/Keveaszó/ Kajászószentpéter (Fejér m.)	malmok	Cs.III.349. P.X.425. Gy.II.389. L.286.
20	1135	F.VII/5.98.	Pauli/Páld/Hronský Pald (Hont m.) SK	malomhely	RA.59. Gy.III.230. L.225. KÖRM. 105.
21	1138. 09.03.	SZABÓ 1936.	Hurch/Horhi/psz. Ozorától Ny-ra (Tolna m.)	2 malom + 2 molnár	Cs.III.430. Sz.42.
22			Subram/Soprony /psz. Békéscsabától Ny-ra (Békés m.)	4 molnár + 1 malom	Sz.43.
23			M...udi/Mecsőd/ Ács és Nagyigmánd között (Komárom m.)	2 molnár	Sz.44. Gy.III.439.
24			Vten/Ecsény/Öcsény (Tolna m.)	malom + 2 malomhely	Cs.III.445. Sz.45. GYÖRFFY 294.
25	<u>1145</u>	F.II.120.	Kwrthwel/Körtvély/ Madocsa k. ÉK-re (Tolna m.)	malmok	RA.71. Cs.III.336. V-Ö-P. 182.
26	[1141-1161]	F.II.88. FL.1.	Chitary/Csatár/Csatár (Zala m.)	2 malom	Cs.III.41. H.154.
27		SM.II.45.	Hon/Han/Hany (Zala m.)	malom	Cs.III.59. H.82.
28	1158	MS.I.89.CS. I.82. CAH 28.	Zamto/Szántó/Levice mellett Ny-DNy-ra (Bars m.) SK	malomhely	Gy.I. 474. L.364.

ÚJABB ADATOK ÁRPÁD-KORI VIZIMALMAINKRÓL

29	1162	F.II.164. S.I.2. UB.I.45. CAH 29.	Kacil/Kecöl/Rábakecöl (Sopron m.)	malom	Cs.III.613. H.288. L.459.
30			Vidza/Vicza/Vica (Sopron m.)	malom	Cs.III.635. H.209.
31			Welen/Beled/Beled (Sopron m.)	2 malom	Cs.III.590. H.111. L.109.
32	1164	JAKUBOVICH 156-7. CAH 36.	Almad/Almád/Monostorapáti k. (Zala m.)	2 malom	Cs.III.18. H.32.
33			Vascul/Vászoly/Vászoly (Veszprém m.)	3 malom	Cs.III.122. H.520. L.635.
34			Gungus/	malom molnárral	
35	[1169. k.]	F.VII/1.161. DT.I.10.	Sanctissimam Dexteram /Szentjobb/Šaniob (Bihar m.) R	4 malom + 2 molnár	RA.124. Cs.I.423. GY.I.668. L.558.
36	1171	F.IX/7.632. ÓM.X. CAH 37.	Kaluzd/Kálózd/Peremarton k. (Veszprém m.)	2 malom	Cs.III.236. H.286.
37	<u>1171</u>	P.VIII.5.	Quiar/Kajár/Kajárpéc (Győr m.)	malom	Cs.III.550. GY.II.603. H.278. L.286.
38	1177	BORSA 214.	Hodos/? (Aradtól É-ra fekvő birtokcsoport) R	malom	
	[1202-1203 k.]	RA.202. DT.I.41.			
39	1181	F.II.198. CAH 40. FEJÉRPATAK y IV.	Zeles/Udvard/Pécsudvard (Baranya m.)	malom	Cs.II.532. L.473. GY.I.397-8.
40	1181	RA.133. DT.I.13.	Tur/Túr/ Nábrád és Panyola k. (Szatmár m.)	malom	Cs.I.481.,487.
41	1193	F.II.283, MS.I.127.Ó M.XII. CAH 47.	Borriz/?	malom	
42	[1198]	MS.143.			
43	1199	H.V.1.		malom	RA.183.
44	[1200]	F.VII/1.185.	Ziritva/Szeretva/Stretavka (Ung m.) SK	malom	Cs.I.398. L.324.427.
45	1201	H.V.2.	Samtov/Szántó/Fehérvárcurso k. (Fejér m.)	malmok	RA.195. GY.II.404.
46	1201	SM.III.8.	Zagrabia/Zágráb/Zagreb (Zágráb m.) CR	malom	L.649.

47	1204. 04.19.	UB.I.71.	Vkacs/Malomháza/Minihoff (Sopron m.) A	malmok	Cs.III.619. H.346. L.384.
48	1208	F.III/1.58.U B.I.82.	Sason/Sásony/Winden am See (Moson m.) A	malom	Cs.III.686. RA.236. Gy.IV.177-8. L.520.
49			Sar/Sár/psz. Vilonya, és Berhida Kiskovácsi nevű része között (Veszprém m.)	2 malom 2 mol- nárral	Cs.III.249-50. L.317. RA.236.
50	[1208- 1209]	H.VII.4.	Ryzoi/Hricsó/Hričovské Podhradie mellett D-re (Trencsén m.) SK	malomhely	FN.121. L.267.
51	1211. [05.29. után]	P.X.8.	Lusta/Losta/ Siófok határában (Somogy m.)	malmoknak alkalmas helyek	P.X.344.
52			Poposca/Papsoka/ Balatonfü- red k. (Zala m.)	Monos nevű személy	Cs.III.92. P.X.309. H.391. FEJÉRTÓI 571.
53			Belen/Berend/Tósokberénd (Veszprém m.)	Monos nevű személy	Cs.III.222. P.X.335. H.115. L.601. FEJÉRTÓI 571.
54			Mortus/Martos/ Bikács k. D- re (Tolna m.)	Monios nevű személy	P.X.420. L.120. FEJÉRTÓI 571.
55			Gamas/Gamás/Balatonlelle és Balatonboglár k. (Somogy m.)	Monos nevű személy	Cs.II.607. P.X.376. FEJÉRTÓI 571.
56	1211	ZA.I.3.	Gebarth/Gebart/Zalaegerszeg határában (Zala m.)	malmok	Cs.III.55. H.217.
	1231. 08.09.	ZA.I.5.			
57	1212	H.VI.7. So.197.	Bodokt/Bodajk/Bodajk (Fejér m.)	malom és molnár	Cs.III.320. L.288. Gy.II.351.
58	1213	VR.19.	Baluc/Bályok/Balc (Bihar m.) R	malom	Gy.I.597. Cs.I.603. F.28. L.97.
59	<u>1214</u>	F.III/1.153. és 471. (VII/5.204.) CS.I.190.	Lelesz/Lelesz/Leles (Zemplén m.) SK	malomhely	RA.295. Cs.I.337. Gy.I.336. L.362. KÖRMENDI 46.
60			Scleoholmi/	malom	
61			Mager/	2 malom	
62			Vadazou/	2 malomhely	
63			Golosa/	malmok	
64	1216	H.VI.8.	Tumoy/Tomaj/Lesencetomaj (Zala m.)	malomhely	RA.310. Cs.III.116. L.363.
65	1220	F.VII/5.231.	Puzandok/Pazándok/Budapest III. ker. ÉK-i része (Pilis m.)	3 malom	Cs.I.14. Gy.IV.689.

66	1221	H.VI.190. UB.I.118.	Keuruselv/Köröselő/- Körspatak mentén Nick és Jákfa között (Vas m.)	2 malomhely	Cs.II.768. H.318.
67			Egurzeg/Egerszeg/Vasegerszeg (Vas m.)	malomhelyek	Cs.II.745. H.188. L.633.275.299.
68	1221	F.III/1.325.	Verestou/Verestő/Vöröstő (Veszprém m.)	malom	Cs.III.260. H.523. L.646. RA.371.
69			Almad/Almád/Monostorapáti k. (Zala m.)	10 malom	Cs.III.18. H.32. RA.371.
70			Szent-Ivan/Szentiván/Zalaszentiván (Zala m.)	malom	Cs.III.106.L.651.
71			Dezlu/Diszel/Diszel (Zala m.)	malom	Cs.III.46. L.172.
72	1224. 01.23.	H.VII.8.	Sarlous/Sarlós/Magyarsarlós (Baranya m.)	malmok	Cs.II.520. Gy.I.318. L.381.
73	1225	F.III/2.59.S.I .8. UB.I.143.	Rakathia/Rakathia/- Kőszeg k. (Vas m.)	malom	RA.420. H.418.
74			Pylgrim/Pellegrim/Lékától É-ra (Vas m.)	2 malom	Cs.II.783. H.398.
75			Michsa, Nygwan/Micske, Ligván/Lutzmannsburg, Nebersdorf (Sopron m.) A	malom	Cs.III.620.617. H.356.357. L.504.365.
76			Thata/Tata/Kistata (Sopron m.)	malom és malomhely	Cs.III.633.L.325.
77	1226	MV.I.81.	veszprémi káptalan javadalmainak megerősítése	malom és malmok	
78	[1226]	P.I.88.	Pannonhalma és somogyi udvarnokainak malmai	4 malom	
	[1229]	P.I.106.		malom	RA.454.
79	1227	F.III/2.117. (VII/5.231.) Bp.I.14.	Puzandok/Pazándok/Budapest III. ker. ÉK-i része (Pilis m.)	malom	Cs.I.14. Gy.IV.689. RA.822.
	[1245. 11.24.]	F.IV/2.43. Bp.I.29.		2 malom	
80	1228. 12.20.	F.VII/4.77.	Rodna/Radna/Rodna (Beszterce m.) R	malom	
81	1228	F.VII/5.239.	Godingen/	11 malom	
82	1228	MS.I.300.	Nana/Nána/Štúrovo része (Esztergom m.) SK	molnárók 3 telke	Gy.II.301.
83	1229. 12.06.	SM.III.280.	Kamarcha/Kamarca/Komarnici (Körös m) CR	malom telke	CSÁNKI 65.
	1279. 12.06.	SM.VI.262.			

84	1229	F.III/2.172.	Muchula/Mocsolád/ Felsőmocsolád (Somogy m.)	malom	Cs.II.630. L.206. RA.451.
85			Inka/Inke/Inke (Somogy m.)		RA.451. Cs.II.614. L.272.
86			Kulked/Kölked/ (Somogy m.)		RA.451. Cs.II.622.
87	1229	VR.359.	Cupa/Kupa/ Kunágota k. (Zaránd m.)	Monos nevű személy	Cs.I.738. FÁBIÁN 53. L.349. FEHÉRTÓI 571.
88			Botonis/	malom	
89	1230	F.III/2.209. S.I.9. UB.I.168.	Belud/Beled/Beled (Sopron m.)		Cs.III.590. St.246. H.111. L.109.
90			Barba/Barba/psz. Szil és Vág között (Sopron m.)		Cs.III.599.601.
91	1230	F.III/2.220.	Monchhasasuna/Sásony/Win- den am See (Moson m.) A	malom	Cs.III.686. STES.256. Gy.IV.178. L.520.
92	1230	MS.I.310.	Tata/Tata/psz. Štúrovo és Kamenný Most között (Esz- tergom m.) SK	2 malom	Gy.II.314.
93	1231	F.III/2.225. UB.I.182.	Cazmer/Kisfalud/Kisfalud (Sopron m.)	malom	Cs.III.615. L.313. RA.474.
94			Mihal/	10 malom	RA.477.
95	1231	F.III/2.227.	Bodoct/Bodajk/Bodajk (Fejér m.)		RA.477. Cs.III.320. Gy.II.351. L.123.
96	1[231]	F.III/2.254. UB.I.184.	Michal/Mihályi/Mihályi (Sopron m.)	4 malom	Cs.III.620. H.357. L.401. RA.597.
97	1231	ZA.I.5.		malmok	
98	1232. 06.23.	P.I.127.	Bille/Béla/Belá (Komárom m.) SK	malmok	Cs.III.495. L.108. Gy.III.407. P.I.276.
99	1232	F.III/2.277. SM.III.324.	Grabonca/Gáborvölgy/ Grabovnik (Körös m.) CR	2 malom	CsÁNKI 114. L.222.
100	[1232 k.]	H.VIII.18.	Meneke/Meneke/psz. Szentgál és Bánd k. (Veszp- rém m.)	malom	Cs.III.242.
101	1233. 06.06.	P.I.134. CS.I.404.	Pannonhalma somogyi udvar- nokainak kötelességei: fa szállítása ad molendinum abbatis de Copus	malom	
102	1233	F.III/2.332. UB.I.200.	Petlend/Petlend/psz. Kisfalud és Potyond k. (Sopron m.)	malmok	RA.503. Cs.III.624.
103	1233	H.IV.5.		2 malom	RA. ?.
104	1233	KÓTA 6.	Milek (Vas m.)	malmok	

ÚJABB ADATOK ÁRPÁD-KORI VIZIMALMAINKRÓL

105	[1234 k.]	SM.III.368.	Hrastchine/Haraszti/Hrastin (Varasd m.) CR	malom	CSÁNKI 62. L.249.
106	1235	SOLYMOSI II/1.	Guepolt/Gyimót/Nagygyimót (Veszprém m.)	malom	Cs.III.232. H.228-9. L.418.
107	~~1235~~ [1236. 3.02.u.]	F.IV/1.21. MS.I.383. CS.II.1.	Tupulchan/Tapolcsány/Topol'čany (Nyitra m.) SK	malom	RA.608. L.428.
108	1235	VR.387.	Tumban/Tumban/ Sântion k. (Bihar m.) R	malom	Gy.I.678. L.120.
109	1236	H.VI.21.	Echer/Écsér/- Zalaszántó és Rezi között (Zala m.)	malom	Cs.III.48.
110	1237. 05.11.	RA.620.	Poloznuc/Paloznak/Paloznak (Zala m.)	malom	Cs.III.92. L.467.
111	1237	F.IV/1.75. UB.I.237.	Enud/Enyed/- Persznye k. (Sopron m.)	4 malom	Cs.III.607. H.195.
112	1238. 01.29.	F.IV/1.104. DT.I.258.	Oddum/	malmok	
113	1238. 07.09.	RA.645/A.	Copulch/Kapolcs/Kapolcs (Zala m.)	3 malom	
114	1238	F.IV/1.138.(146.) CS.II.46.	Chuhna/Konyha/Kuchyňa (Pozsony m.) SK	malom	L.333.
	1244	F.IV/1.348. CS.II.172.	Cohnha/Konyha/Kuchyňa (Pozsony m.) SK	malom	
115	[1229-1238]	UB.I.265.		malom	
116	1239. 04.19.	H.IV. FENYVESI 30.	/Halom és Iván k./Bonyhád DNy-i részén (Tolna m.)	Malom-ér és Malomár-sziget	Cs.III.431. V-Ö-P.361.
117	[1237. 10.29-1239. 06.11. k.]	P.I.185. CS.II.30.	Ech/Écs/Nagy-Écs (Győr m.)	malom vagy malomhely	Gy.II.584. L.184.
118			Karalka/ (Veszprém m.)	malom vagy malomhely	
119			Sar/Sár/psz. Vilonya és Kis-Kovácsi között (Veszprém m.)	5 malom	Cs.III.249.
120			Ásvantv/Ásványtő/psz. Trávník határában (Komárom m.) SK	5 malom	Cs.III.493. P.I.280. Gy.III.450. L.332.
121			Sebus/Sebes/Rábasebes (Sopron m.)		Cs.III.628.P.I.242.
122			Salya/		

123			Petend/		
124			Tepey/Tepej/Vámos k. (Somogy m.)		Cs.III.651.
125			Tata/Tata/Tata (Komárom m.)	4 malom	Cs.III.491. P.I.273. Gy.III.459. L.586.
126			Fyzegtu/Füzitő/Almásfüzitő (Komárom m.)	4 malom	Cs.III.499. P.I.274. Gy.III.416. L.66.
127			Bylie/Béla/Belá (Komárom m.) SK	malom	Cs.III.495. L.108. Gy.III.407. P.I.276.
128	1240	F.VII/1.268.	iuxta fluvium Rabam/	malom	
129	<u>1243</u> [XIII. sz.. vége]	F.IV/1.304. CS.II.145.	Jaszou/Jászó/Jasov (Abaúj m.) SK	malom	Cs.I.197. L.281. Gy.I.96.
130	1244. 03.30.	F.IV/1.353. CS.II.148.	Podolin/Podolin/Podolínec (Szepes m.) SK	malom	Cs.I.253. L.482.
131	1244. 05.	UB.I.296.		malom	
132	1244. 10.28.	H.VI.29.UB.I.298.	Druska/Derecske/Döröcske (Vas m.)	malomhely	RA.786. Cs.II.744. H.171.
133	1244	H.V.14. P.X.15.	Peychil/Pécsel/Pécsely (Zala m.)	malomhely	Cs.III.92. L.425.
134	1245. 08.17.	F.IV/1.398. CS.II.194.	Sygra/Zsegra/Žehra (Szepes m.) SK	malom	Cs.I.269. L.660.
	1275. 06.22.	F.V/2.309.	Sygra/Zsegra/Žehra (Szepes m.) SK		
	1292. 10.03.	F.VII/5.506.	Segra/Zsegra/Žehra (Szepes m.) SK		
	1293. 02.26.	PETRÓCZY 12.	Sigra/Zsegra/Žehra (Szepes m.) SK		
135	1245. 09.09.	F.IV/3.276. (VII/5.266.)	Leand/Leánd/psz. Biňa k. (Bars m.) SK	malomhely	Gy.I.456.
136	1245	P.VIII.17.	Papa/Pápa/Pápa (Veszprém m.)	2 malom	Cs.III.214. H.396. WÖLLER 57.
137	1255	VII/1.215. P.VIII.23.		2 malom	
138	1246. 04.12.	ZA.I.13.	Barlabashyda/Barabáshida/ psz. Zalabér és Pákod k. (Zala m.)	2 malom	Cs.III.33. L.102.
	1247. 09.06.	ZA.I.14.	Barlashyda/Barabáshida/ psz. Zalabér és Pákod k. (Zala m.)	2 malom	Cs.III.33. L.102.
139			Scengerolt/Szentgrót/ Zalaszentgrót (Zala m.)	malom 2 kerekével	Cs.III.15.25. L.651.

140	1246	H.VI.31.(VII I.37.)UB.I.307.	Nadasd/Nádasd/Bajt Ny-i részén (Vas m.)	malom	Cs.II.778. H.368.
141	1247. 06.02.	F.IV/1.447. DT.I.285.	Zeürini/Szőrény/ Turnu Severin része (Szőrényi bán-ság) R	malmok	Cs.I.107. L.576.
142	1247. 09.22.	ZA.I.15.	Barbashyda/Barabáshida/ psz. Zalabér és Pákod k. (Zala m.)	2 malom	Cs.III.33. L.102.
143			Zent Gyrolt/Szentgrót/ Zalaszentgrót (Zala m.)	malom 2 kerekével	Cs.III.15.25 L.651.
144	1247	F.IV/1.457. UB.I.311.	Wiccha/Vicza/Vica (Sopron m.)		Cs.III.635. H.209.
145	1247	H.V.15.	Kescew/Keszi/Gyulakeszi (Zala m.)	malmok	Cs.III.71. L.244.
146			Deizl/Diszel/Diszel (Zala m.)	2 malom	Cs.III.46. L.172.
147	1249. 03.25.	F.IV/2.49.	Harsan/Harsány/Nagyharsány (Baranya m.)	malom	Cs.II.489. L.418. Gy.I.313-4. RA.904.
148	1249	F.VII/5.279.	Wyvol/	malom	
191	<u>1250.1</u> <u>1.20.</u>	H.VIII.62.	Rwm/Rum/Rum (Vas m.)	malomhely	RA.934. Cs.II.789. H.324. L.512.
	1263	H.VII.63.			
149	1251	Kis 1.	Ketudhida/Kehida/ Kehidakustány (Zala m.)	malom	Cs.III.69. L.297.
150	1251	F.IV/2.85.	Maurichida/Mórichida/ Mórichida (Győr m.)	2 malom	Cs.III.542. L.407. Gy.II.609.
151			Papa/Pápa/Pápa (Veszprém m.)	malom	Cs.III.214. H.396.
152			Boywa/	malomhely	
153	1251	ZA.I.17.	Bogk/Batyk/Batyk (Zala m.)	malom	Cs.III.33. H.104. L.105.
	1254. 10.17.	ZA.I.22.	Boge/Batyk/Batyk (Zala m.)		
154	1251	SM.IV.411.	Chezmicha/Csezmice/ Belovár k. K-re (Körös m.)	malom	CSÁNKI 68.
155	1252. 03.28.	SM.IV.422.	Zdench/Izdenc/Zdenci (Pozsega m.) CR	malom	Cs.II.433. L.653.
	1272	H.VI.132. SM.VI.17.	Izdench/Zdencz/Zdenci (Pozsega m.) CR	malom	
156	1252.1 1.25.	MS.I.515. CS.II.405.	Chondol/Csondol/ Tonkovce k. (Pozsony m.)	malom	ORTVAY I.123. II.444. L.598. HÁZI 536.
	1253.0 4.16.	MS.I.527. CS.II.425.			
157	1252	F.IV/2.151.	Szyrzic/Savnik/Spišský Štiavnik (Szepes m.) SK		Cs.I.266. FN.183. L.521.

158	1252	F.VII/5.294. H.VI.46. CS.II.400.	Turuch/Turóc/Martin k. (Turóc m.) SK	malom	RA.979.
159	1253. 06.07.	CS.II.428.	Kurtueles/Körtvélyes/Spišsky Hrušov (Szepes m.) SK	malom	RA.995. Cs.I.261. L.562.
	1282. 03.16.	H.VI.196.	Kurtues/Körtvélyes/Spišsky Hrušov (Szepes m.) SK	malom	
160	1253	ZA.I.20. SM.IV.474.	insula Chama/ (Zala m.)	malomhely	
161			Vrustun/Orosztón/Orosztöny (Zala m.)	malmok	Cs.III.88. H.381. L.457.
162	1254. 05.10.	F.IV/2.282.	Droginam/	malom	
163	1254. 06.28.	F.IV/2.214. BP.I.38. CS.II.447.	Meger/Megyer/Budapest III. ker. É-i része (Pilis m.)	3 malom	Cs.I.12. RA.1011. Gy.IV.658.
164	1254	Kis 2.	Topulchan/Tapolcsány/ Topol'čany (Nyitra m.) SK	malmok	Gy.IV.473. L.583.
165	1254	F.VII/5.309.	Sconnaue/Sunyava/Šuňava (Szepes m.) SK	malom	Cs.I.266. L.534.
166	1255. 01.02.	H.V.20.	Zamtho/Szántó/Zalaszántó (Zala m.)	malom	Cs.III.24. H.459. L.651.
167	1255. 01.18.	TÓTH 7.	Zalak/Zalak/Sorkikápolna (Vas m.)	malmok	Cs.II.809. H.287. L.530.
168	1255. 02.09. u.	H.V.18. UB.I.348. CS.II.465.	iuxta fluvio Rabuce/Répcé melletti	malom	
169	[1255. 12.13. e.]	CS.II.507.	Saap/Sáp/Dedinka di Dunaji (Pozsony m.) SK	malmok	RA.1056. L.182.
	1255. 12.13.	H.VI.53. CS.II.509.			
170	1255. 12.18.	F.IV/2.334. UB.I.360.	Kazmer/Kisfalud/Kisfalud (Sopron m.)	4 malom	Cs.III.615. L.313.
171	1255	F.IV/2.335. LB.I.VII. UB.I.363.	Endre/Endre/Fertőendréd (Sopron m.)	malom	Cs.III.607. H.194. L.215.
172	1255	F.IV/2.299. (VII/5.314.) CS.II.494.	Jaszo/Jászó/Jasov (Abaúj m.) SK	3 malom	Cs.I.197-8. L.281. Gy.I.96-100.
173	1256. 03.13.	F.IV/2.363. CS.II.521.	Fys/Füss/Trávník (Komárom m.) SK	malomhely	Cs.III.499. Gy.III.416. L.332.
174	1256. 04.30.	SM.V.546.	Glaunicha/Glavnica/Moravče határában (Körös m.) CR	malomhelyek	

175	[1256. 09.10.]	Z.I.12.	Janus/János/ Pécestől É-ra (Tolna m.)	malomhely	Cs.III.431.
176	1256. 10.30.	F.IV/2.377. CS.II.551.	adomány a johanniták számá- ra supra Danubium	malomhely	
177	1256. 11.10.	H.VII.47. SM.V.561.	Garigh/Garity/Garešnica (Körös m.) CR	malom	CSÁNKI 34. L.226.
178	1256	F.VII/1.303.	Saagh/	malom	
179	1256	H.VI.55.	Chaba/Csaba/Miskolc része (Borsod)	2 malomhely	Cs.I.170. Gy.I.764. L.255.
180	[1256?]	H.VII.62. CS.II.541.	Tarnouc/Tarnóc/Tmovo (Turóc m.) SK	malomhely	KISS II.621. L.585.
181	1257. 03.30.	SM.V.584.	Zagrabia/Zágráb/Zagreb (Zágráb m.) CR	3 malom	RA.1142. L.649.
182	1257. 09.24.	UB.I.379.	Legentew/Legénytő/- He- gyeshalomtól DNy-ra (Moson m.) A	malomház és malomvezeték	Cs.III.682. Gy.IV.158. H.334.
183	1257. 09.29.	ZA.I.25. UB.I.380.	Kadar/Kádár/ Ostffyasszonyfa k. (Vas m.)	malomhely	RA.1160. Cs.II.760. H.285.
184	1257. 10.11.	H.VII.55. SM.V.591.	Zapolsycha/Gerzence k./Donja Gračenica és Čaire k. (Körös m.) CR	malom	L.230.
185			Guersenche/Gerzence/Donja Gračenica és Čaire k. (Körös m.) CR	malom	L.230.
186	1257	F.IV/2.440. CS.II.586.	Lomnicza/Lomnicz/Velká- Lomnica (Szepes m.) SK	malom	Cs.I.262. L.286.
187			Suphc/Hunfalva/Huncovce (Szepes m.) SK	malom	L.268.
188	1259	SM.V.638.	Casna/Blaguška (Zágráb m.) CR	malmok	RA.2767. 2769.
	1277. 02.27.	SM.VI.168.			
	1277. 03.08.	SM.VI.171.			
189	1259	SM.V.654.	Scepnice/ (Zágráb m.) CR	malom	
190	1259	H.VI.63. CS.II.638.	Dulow/Duló/Dulov (Trencsén m.) SK	malom	FN.114.200. L.181.
192	1260	H.V.25. UB.I.395.	Sar/Sár/ Oszkó k. (Vas m.)	malom	Cs.II.791. H.436.

193	1261. 07.02.	F.IV/3.53. MS.I.608.	Hurty/Hort/ Kamenica nad Hronom része (Hont m.) SK	molnár telke	Gy.III.216.
194	1261. 09.09.	F.IV/3.33. RA.2123. LÁTKÓCZKI 3.	Halaz/Halász/- Szelevény határában (Csongrád m.)	malomhely	Cs.I.651. Gy.I.896.
195			Feyerem/Fejérem/- Békéscsa- ba és Gyula között (Békés m.)	malomhely	Cs.I.650. Gy.I.506.
196			Neuegy/Nyived/- Beliu és Gurba között (Zaránd m.) R	malomhely	Cs.I.741. L.108.226.
197	1261	RA.1272.	in fluvio Saar/ (Fejér m.)	malom	
	1272	RA.2203.			
198	1262	H.I.30. UB.I.407.	Bobut/Babót/Babótordód (Sopron m.)	malom	RA.1296. L.89. Cs.III.598. H.93.
199	1263. 01.20.	S.I.17. UB.I.417.	Waag/Vág/Vág és Kisvág (Sopron m.)	4 malom + 1 malomhely	Cs.III.634. H.517.
200	[1263]. 05.25.	UB.I.424.		malomhely	
201	1263. 08.29.	RA.1349.	Odorin/Edelén/Odorin (Szepes m.) SK	malom	Cs.I.250. L.562.
202	1263	F.IV/3.111. FENYVESI 36.	Kurd/Kurd/Kurd (Tolna m.)	malom	Cs.III.438. L.350.
203	1263	H.VII.66. SM.V.777.	Garig/Garity/Garešnica (Kő- rös m.) CR	malomhely	CSÁNKI 34. L.226.
	1277. 02.02.	SM.VI.167.	Garyg/Garity/Garešnica (Kő- rös m.) CR	malom + malom- hely	
204	1263	F.V/1.326.	Thuróc/Turóc/- Martin k. (Turóc m.) SK		RA.1356. L.607.
205	[1264 e.]	UB.I.439.	Janoa/Beled és Edve körül (Vas m.)	malom	St. 241. H.272.
206	1264. 06.22.	RA.1405.	Beus/Bős/Gabčíkovo (Po- zsony m.) SK	malomhely	HÁZI190. L.134.
207	1264. 06.26.	F.IV/3.248.	Igor/Igar/Igar (Fejér m.)	malom	Cs.III.234.332. Gy.II.388. L.269.
208	1264. [10.14. e.]	F.IV/3.184. MS.I.670.	Suran/Surány/Šurany (Nyitra m.) SK	malom	Gy.IV.462.
209			Nyárhid/Nyárhíd/ Nové Zámky k. (Nyitra m.) SK	4 kerekű malom	Gy.IV.428-9.

	1295. 05.12.	MS.II.368.	Narhyd/Nyárhíd/ Nové Zámky k. (Nyitra m.) SK	malmok	
210	1264. 11.21.	ZA.I.36.	Ysabor/Isabor/ Zalaapáti és Pacsa k. (Zala m.)	malmok	Cs.III.63. H.267.
211	1264	CSÁKY 4.	Rogolth/Ragyolc/Radzovce (Szepes m.) SK	malom	Cs.I.265. L.498.
212	1264	F.VII/1.302. (IV/3.256.) UB.I.454.	Sconnawe/Széplak/ Fertőszéplak (Sopron m.)	malomhely	Cs.III.632. H.484.
213	1264	F.IV/3.195.	Tepla/Tepla/Liptovská Teplá (Liptó m.) SK	malom	Gy.IV.103. L.367.
	1278. [10.16. u.]	RA.2908.	Topla/Tepla/Liptovská Teplá (Liptó m.) SK	malomcsatorna	
214	[1265.] 06.02.	RA.1446. MÉREY 1.	Merey/Mére/Kaposmérő (Somogy m.)	malomhely	Cs.II.628. L.290. P-V.493.
215	1265	H.VI.92.UB.I .476.	Nadasd/Nádasd/Bajt Ny-i részén (Vas m.)	malom	Cs.II.778. H.368.
216	1266. 05.24.	MÉREY 3.	Mere/Mére/Kaposmérő (So- mogy m.)	malom	Cs.II.628. L.290. P-V.493.
217			Tolke/Tokaj/psz. Kaposmérő k. (Somogy m.)	malom	Cs.II.652. P-V.496.
218	1266. 11.23.	ZA.I.37.	Egurzug/Egerszeg/Zalaegersz eg (Zala m.)	malom	Cs.III.20. L.650.
219	1266	F.VII/5.345.	Kwlchud/Kulcsod/Ključovec (Győr m.) SK	malmok	RA.1483. Cs.III.551. Gy.II.606. L.349.
220	1267. 01.11.	P.X.21.	Pápai oltalom a tihanyi apát- ság birtokai részére	malmok	
221	[1267]. 07.01.	F.IV/3.45. (47. és 401.)	Szegk és Kutka/Szeg és Ku- tya/Nové Zámky É. (Nyitra m.) SK	malomhely	RA.1523. Gy.IV.416.465.
222	[1267]	H.VII.102. UB.I.499/B.	Olsasun/Alsásony/- Zagersdorf k. (Moson m.) A	3 malomhely	Cs.III.686. STES.256. L.652. Gy.IV.177.
223	1268. 12.20.	F.IV/3.480.		malom	
224	1268	H.VII.83.		malomhely	
225	1268. [10.14. e.]	F.IV/3.443. MS.I.721. FRISS I. 27.	Tata/Tata/Tata (Komárom m.)		Cs.III.491. RA.1577.Gy.III.458
226			Bogha/Bogya/Bodza (Komá- rom m.) SK	malomhely	Cs.III.496. L.125. Gy.III.408.RA.1577

227			Bylla/Béla/Belá (Komárom m.) SK	malom	Cs.III.495. L.108. Gy.III.407.RA.1577
	1284. 08.09.	MS.II.162.		malmok	
228	1268	F.IV/3.483. P.X.24.	Kek/Kék/ Balatonfüred határában (Veszprém m.)	malom	Cs.III.237. H.298.
	1269. 01.31.	P.X.26.		malom	
	1269. 10.19.	P.X.27.		malom	
229	[1268 k.]	H.VII.84.	Bard/Bárd/Kaposszentbenedek része (Somogy m.)	malom	Cs.II.590. L.102.
230	1269	G.26.	?/Veszprém/Veszprém (Veszprém m.)	malom	Cs.III.212. H.524. G.205.
231	1270. 03.05.	MS.I.738.	Pyspuky és Pogon k./Püspöki és Pogony k./Sajópüspöki és Bánréve k. (Gömör m.)	malmok	Cs.I.143-4. Gy.II.534.536. L.515.
232	1270. 03.20.	H.VII.90. SM.V.988.		>16 malom	
233	1270. 08.12.	F.V/I.199.	Parassa/Parassa/Parassapuszta (Hont m.)	malomgát	Gy.III.232. RA.1957.
234	1270. 09.24.	MS.I.748.	Saag/Ság/Šahy (Hont m.) SK	malom	Gy.III.241. L.273.
235	1270. 12.03.	H.I.39.	Beus/Bős/Gabčikovo (Pozsony m.) SK	malomhely	HÁZI190. L.134.
236	1270	H.I.38. UB.I.572.	Bobut/Babót/Babótordód (Sopron m.)	malom	RA. 2002. L.89. Cs.III.598. H.93.
237	1270	MS.I.751.	Mezeusumlow/Mezősomlyó/Šemlacu Mare (Temes m.) R	malom	RA.2076. L.399.
238	1270	F.V/I.85.	Kürgd/Kurd/Kurd (Tolna m.)	2 malom	Cs.III.438. L.350.
239			Vys/Visz/Visz (Somogy m.)	malom	Cs.II.656. L.643.
240	[1235- 1270]	H.IV.6.	? Sowl vizén (Veszprém m.)	malom	
241	1271. 03.30.	F.VII/5.371. Bp.I.104.	Thelky/Teleki/Teleki (Somogy m.)	malom	Cs.II.650. L.588.
242	1271. 04.05.	F.V/I.168.	a borsmonostori apátság birtokainak megerősítése	malmok	
243	1271. 08.25.	TÓTH 12.	Monár/Molnár/Püspökmolnári (Vas m.)	Molnár család	Cs.II.787. H.416. L.494.

ÚJABB ADATOK ÁRPÁD-KORI VIZIMALMAINKRÓL

244	1271. 09.07.	ZA.I.46.	Dobren/Dobren/ Teskánd k. (Zala m.)	malmok	H.177.
245	1271.1 1.05.	H.VIII.108. SM.V.58.	Vinodol/ CR	malmok	
246	1271	H.I.40.	Zloukfelde/Szalókfölde/Ne- mes- és Pórszalók (Veszprém m.)	malomhely	Cs.III.251. L.434.486.
247	1271	Kis 6.	Supluncha/Szaplonca/ Stupčanica (Pozsega m.) CR	malom	L.542.
248	[1271 k.]	H.VII.102.	Olsasun/Alsásony/- Zagersdorf k. (Moson m.) A	3 malomhely	Cs.III.686. L.652. Gy.IV.177.
249	1272. 02.23.	H.VII.103.	Berench/Berencs/- Podbranč k. (Nyitra m.) SK	malom	Gy.IV.353-6. L.114.
250	1272. 02.27.	SM.V.69.	Zagrabia/Zágráb/Zagreb (Zágráb m.) CR	3 malom	L.649.
251	1272. 03.21.	F.V/1.216. MS.I.766.	Peith/ () SK	3 malom (egyik 4 kerekű)	Gy.IV.462. L.534. RA.2177.
252	1272. 06.10.	ZA.I.49.	Topulcha/Tapolca/Tapolca (Zala m.)	2 malom	Cs.III.25. H.495. L.583.
253	1272	UB.II.26. RA.2203.	?/Ackerland A	malom	
254	1272	F.V/1.261. (VII/5.377.)	Kurd/Kurd/Kurd (Tolna m.)	2 malom	Cs.III.438. L.350.
255			Visz/Visz/Visz (Somogy m.)	malom	Cs.II.656. L.643.
256	1273. 01.12.	F.V/2.72. KÁROLYI I.VIII.	Heydreh/Heder/Héder (Baranya m.)	malom	RA.2348. Gy.I.315. Cs.II.489.
257	1273	F.V/2.75.			
258	1273. 04.19.	F.V/1.87. SM.VI.26.	Máté szlavón bán határozatai	malmok	
259	1273.0 8.25.	SM.VI.41.	Polana/ Varasd k./Varaždin k. (Varasd m.) CR	malmok	L.630.
	1277. 03.03.	SM.VI.170.		malom	
260	1277. 03.18.	SM.VI.173.		malom	
	1273	F.V/2.142. MS.II.11.	Ridnich/ (Szepes m.) SK	malom	
261	1273	F.V/2.89.	Kurd/Kurd/Kurd (Tolna m.)	malom	

262			Abraham/Ábrahám/ Dombó-vártól É-ra (Tolna m.)	2 malom	Cs.III.413.
263			Vyz /Visz/Visz (Tolna m.)	malom	
264	1273	F.V/2.129.	Vis/Visz/Visz (Tolna m.)	malom	
265	1273	F.V/2.138.	Fuzto/Füzítő/ Almásfüzítő (Komárom m.)	1 malom	Cs.III.499. Gy.III.416.
266	1273	SM.VI.56.	Predisinch/Predišincu (? m.) CR	malom	Cs.II.423. KOSZTA 31.
	1283	SM.VI.382.			
267	1274. 01.27.	F.VII/2.35.	Iuttos/Jutas/Veszprém része (Veszprém m.)	malom	Cs.II.236. H.275.
268	1274. [03.09. e.]	F.V/2.150. MS.II.12. Bp.I.128.	Zalka/Szalka/Salka (Hont m.) SK	malmok	Gy.III.248. L.273.
269	1274. 05.23.	RA.2502.	Kezu/Keszi/Gyulakeszi (Zala m.)	malmok	Cs.III.71. L.244.
270	1274. 05.31.	F.V/2.190.	Böös/Bős/Gabčíkovo (Po- zsony m.) SK	malomhely	HÁZI 190. L.134.
271	1274	F.V/2.228.	Keneche/Kenese/Balatonkene se (Veszprém m.)	malom	Cs.III.237. H.293.
272	[1274]	ZA.I.54.	Dabrun/Dobrony/ Csáford k. (Zal m.)	malom	Cs.III.47. H.178.
273	1275. 01.21.	G.28.	?/Veszprém/Veszprém (Veszprém m.)	malom	Cs.III.212. H.524. G.205.
274	1275.0 1.30.	F.V/2.256. H.VIII.133.	Sarzorm/Zarom/Zarány psz. Kaposvár és Kaposfüred k. (Somogy m.)	malom	Cs.II.657.
	1291. [07.23. e.]	RA.3758.			
275	1275. 06.12.	F.V/2.301. MS.II.36.	Leand/Leánd/psz. Biňa k. (Bars m.) SK	malomhely	Gy.I.456.
276	1275. 11.01.	F.V/2.303. LÁTKÓCZKI 17.	super fluvium Agrie/Eger- folyó (Heves m.)	4 malomhely és malmok	
277	1275. 12.13.	F.V/2.279.			
278	1275	F.VII/5.404. Bp.I.136.	Kasach/Kazsok/Kazsok (So- mogy m.)	malomhely	Cs.II.617. RA.2958. L.296.

ÚJABB ADATOK ÁRPÁD-KORI VIZIMALMAINKRÓL

279	1276. 06.07.	UB.II.124.	Zeless/Szöllős/Szombathely része (Vas m.)	malomhely	RA.2706. Cs.II.801. L.242.
280	1276. [09.03. e.]	RA.2732. UB.II.126.	Castri Ferrei/Vasvár/Vasvár (Vas m.)	malmok vagy malomhelyek	Cs.II.729-31. H.517.
281	1276. 09.23.	SM.VI.161.	Crisiens/Körös/Křiževci (Körös m.) CR	malom	L.341.
282	1276	F.VII/3.78. KOMÁROM 1.	Mireltu/Millértő/Trávník k. (Komárom m.) SK	malomhely	Cs.III.507. L.332. Gy.III.440.
283	1276	F.VII/2.46.	Korus/Karos/Zalakaros (So- mogy m.)	malmok	RA.2750. Cs.II.617. L.651.
	1291. 08.31.	F.VII/2.149.			
284	[1277.] 01.07.	KÖBLÖS 4.	Kueskal/Köveskál/Köveskál (Zala m.)	malom	Cs.III.66. L.344.
285	1277. 03.22.	SM.VI.174.	Katynna/ (Gerzence m.) CR	malmok	RA.2770.2375.
286	1277. 03.23.	F.V/2.410. MS.II.54.	Guerky/Gyerk/Hrkovce (Hont m.) SK	malom	Gy.III.197. L.241.
287	1277. 03.25.	SM.VI.176.	Polichna/Polični (? m.) CR	3 malom	
288	1277. 04.10.	SM.VI.178.	Zamobor/ (? .m) CR	malom	
289	1277. 05.12.	ZA.I.60. G.?.	Wesprimienss/Veszprém/ Veszprém (Veszprém m.)	malom + malmok	Cs.III.215. H.524. L.640.
290			Chopok/Csopak/Csopak (Zala m.)	2 malom	Cs.III.44. H.164. L.161.
291	1277. 05.23.	SM.VI.183.	Brochina/Bročine (? m.) CR	malmok	
292	1277. 06.12.	F.V/2.548. BP.I.149.	Teluky/Telki/Telki (Pilis m.)	malmok	Cs.I.16. Gy.IV.702. L.588. RA.2782.
293	1277. [07.28. e.]	SM.VI.194.	Tornoa/Tornava/Tmava (Zág- ráb m.) CR	malmok	RA.2793.
294	[1278.] 03.22.	MS.II.248.	Bors/Bars/Stary és Novy Tekov (Bars m.) SK	malom	RA.2848. 2983.
	1279. [06– 08.k.]	MS.II.85.			
295	1278. 04.17.	SM.VI.206.	Lendva várához tartozó Zala, Somogy és Körös megyei birtokok	malmok + ma- lomhelyek	RA.2852.

	1278	RA.2902.	Pozpeh/ (Torna m.)	malom	
296	1278	SM.VI.235.	Pouona/Pounje/ (Zágráb m.) CR	malmok	
	1278	SM.VI.236.	Schekerye/Sekirje (Zágráb m.) CR	malomhelyek	
297	1278	SM.VI.237.	Sernov/ (Zágráb m.) CR	malmok + 4 malomhely	
298	1278	ZA.I.62.	Jan/Ján/Bede és Szentmihályfalva k. (Zala m.)	malmok	Cs.III.65. H.273.
299	1278	F.VII/3.81.(VIII/5.57.) UB.II.174.	Kazmer/Kisfalud/Kisfalud (Sopron m.)	2 malom ?	Cs.III.615. L.313.
300			Wertus/ Sopron m.)	kétkerekű malom 1 házban	
301	1279. 06.16.	SM.VI.251.	in aqua Ploncha/ CR	malmok	
302	1279. [06.23. e.]	F.V/2.528.	Dada/Dada/Igal része (So- moggy m.)	malomhely	Cs.II.599. RA.2958. P-V.352.
303	1279.1 2.07.	F.V/2.598. So.233. MÁ. 8.	Chetana/Csetenye/ Gerlachov és Štola között (Szepes m.) SK	malmok	Cs.I.256.
304	1279	H.VIII.160. UB.II.189.	Kulked/Kölked/Nagykölked (Vas m.)	malomhely	Cs.II. 768. L.421.
305	1279	UB.II.192.	Wulfeinsdorf/Wilfeinsdorf/ a Lajta mentén (Sopron m.) A	malom	H.530.
306	1279	H.VII.184.	Cethtan/	malmok	
307	1279	SK.21.	Zeulus/Szőllős/Sérsekszőlős (Somogy m.)	malomhely	Cs.II.648. P-V.213. L.576.
308	1279	BOLLA 42.	Bathyan/Battyán/Szabadbatty án (Fejér m.)	malomgát	Cs.III.318. Gy.II.349. L.536.
309	1279	SM.VI.267.	Cozolyn/ CR	malomhelyek	
310	1280.0 5.27.	F.VII/2.84. UB.II.196.		molnár	
311	1280.0 9.26.	H.VI.185. CSÁKY 15.	Kurd/Kurd/Kurd (Tolna m.)	malmok	Cs.III.438. L.350.
312	1280	S.I.33.	Vicca/Vicza/Vica (Sopron m.)	2 malom	Cs.III.635. H.209.

313	1281. [09- 12.]	H.I.57.(VI.19 5.) UB.II.208.	Beseneu/Besenyő/Pöttsching (Sopron m.) A	2 malomhely	Cs.III.623. L.472.
314			Kundakur/Kondakor/ Hermány k. (Vas m.)		Cs.II.766. H.311.
315			Bogad/Bogát/ Hermány k. (Vas m.)		Cs.II.737. H.126.
316	1281	F.V/3.100. UB.II.211.	Zebirc/Zemenye/Zemendorf (Sopron m.) A	malom	Cs.III.637. H.533.
317	1281	F.V/3.9.	Moriczhida/Mórichida/Móric hida (Győr m.)	malom	Cs.III.542. Gy.II.609. L.407.
318	1282	RA.3195.	Costrosynfew/Kosztrosinfő/ (Szepes m.)	malom	Cs.I.266.
319	1282	MS.II.137.	Vluend/Ölvend/Urvind (Bihar m.) R	malom	Gy.I.649. L.463.
320	[1280- 1283]	H.VIII.150.	Haragissa/ Gragyssa/ Velika Palagy k. (Ung m.) UA	malomgát	RA.3234. Cs.I.391. L.424.
321	1283. 11.26.	SM.VI.379. BL.XXI.	Lypouch/Lipova/Lipovec (Zágráb m.) CR	malomhelyek	L.366.
322	1284. 06.01.	SM.VI.398.	Glyna/Glina/Glina (Zágráb m.) CR	malmok	L.231.
323	1284	F.V/3.274.	Zeek/ (m.) SK	malom	
324	1285. 03.21.	RA.3354.	Nywygh/Nevegy/ Balatoncsicsó és Szentjakabfa között (Zala m.)	malmok	Cs.III.86. H.371.
325	1285. 04.05.	UB.II.268.	Wlvenstorff/ A	malom	
326	1285. 06.25.	LÁTKÓCZKI 36.	Chepus,Buken,Kachad et Rekch/Csépes, Bökény, Ka- csád és Recsk (Borsod m.)	malmok	Cs.I.170. Gy.I.767. Gy.I.763.779. 802.
327	1285. 01.22- 06.16.	UB.II.271.	Laztay/Lasztaj/Unter- és Oberloisdorf (Sopron m.) A	malom	Cs.III.617. H.333. L.73.205.
328	1286. 04.16.	KÖBLÖS 6.			RA.3401.
329	1286	H.VIII.201. UB.II.287.	Duruske/Dereske/Döröske (Vas m.)	malomkerék	Cs.II.744. H.171 L.179.
330	1287. 08.25.	RA.3457.	Perchinus comes birtokainak eladományozása	malmok	
331	1287. 10.13.	SM.VI.506.	Podgradia/ (Zágráb m.) CR	malom	

332	1287	SK.28.	Zomeyn/Szomajon/ Kapos-vártól Ny-ra (Somogy m.)	malom + malom-hely	Cs.II.648.
333	1288. 07.17.	F.V/3.424. KÁROLYI XVI.	Wada/Vada/ psz. Csanáros k. (Szatmár m.)	malomhelyek	Cs.I.488.
334	1288. 08.10.	Kis 12.	Popsara/Papsara/Kaposvár É-i része (Somogy m.)	malom 2 kerékkel	P-V.464.
335	1288. 12.13.	H.VIII.209.	Zwrchek/Szöröcsök/Borszöröcsök (Veszprém m.)		Cs.III.254-5. L.131.
336	1289. 04.10.	So.241.	Rvda/	malom	
337	1289. 10.06.	H.VI.252. UB.II.311.	Durzmat/Dorozmat/Dozmat (Vas m.)	malomhely	Cs.II.745. H.181. L.178.
338	1289. 12.21.	F.VII/3.91.	Boych/Bajcs/Nagytótfalu határában (Baranya m.)	malom és malomhely	Cs.II.460. Gy.I.276.
339	1289	H.VI.249.	Podolyn/Podolin/Podolíneć (Szepes m.) SK	malom	Cs.I.253. L.482.
340	1289	SK.30.	Stergeynch/Szent Péter/Pogányszentpéter (Somogy m.)	malomhelyek	Cs.III.646. L.483. P-V.594.
341	1289	F.VII/2.230.	Iaszov/Jászó, Jasov (Abaúj m.) SK	malom	Cs.I.197. Gy.I.96.
342	1290. 06.30.	F.V/3.497. MS.II.245.	?	malmok	
343	1290. 07.07.	MV.II.12. BP.I.236.	margitszigeti apácák birtokainak védelme	malmok	
344	1290	H.VII.172. So.242.	Chirbans/Csorba/Štrba (Liptó m.) SK	malom	Gy.IV.59. L.161.
345	1290	F.VIII/5.97. So.243. MÁ. 12.	/Wagendrüssel/ SK	malomhely	
346	1290	H.VIII.237. UB.II.335.		2 malom	
347	[1272- 1290] 11.25.	H.VIII.222.	Zyritua/Szeretva/Stretava (Ung m.) SK	malom	Cs.I.398. L.427.
348	1291. 04.	H.VI.265.	Landok/Lándok/Lendak (Szepes m.) SK	malmok	Cs.I.261. L.357.
349	1291. 06.09.	S.I.41. UB.II.339.	Zyrak/Cirák/Cirák (Sopron m.)	malmok	Cs.III.604. H.150. L.145.
350	1291. 08.02.	H.VIII.246. UB.II.356.	Dobrapatak/Dobrapatak/ Neuhaus am Klausenbachtól Ény-ra (Vas m.)	malmok	Cs.II.744. H.177. L.174.

351	1291. 08.16.	MS.II.290.	Nymphy/Németi/Hontianske Nemce (Hont m.) SK	malmok + ma- lomhely	RA.3790.
352	1291. 08.24.	UB.II.362.	inter Sabariam et Zeuleus/Szombathely és Szőlős között/ Szombathely része (Vas m.)	malomhely	RA.3797.
353	[1291.] 10.27.	RA.3826.	Saulum de Molnar		
354	1291	H.VIII.258. UB.II.379.	Marauch/Maróc/Hegyhátmáró c (Vas m.)	malmok	Cs.II. 773. L.254.
355	1291	S.I.44. UB.II.382.	Schirak/Cirák/Cirák (Sopron m.)	2 malom	Cs.III.604. H.150. L.145.
356	1291	LÁTKÓCZKI 44.	Talya és Makrar között/Tálya és Maklár között (Heves m.)	malom	Cs.I.72 Gy.III.138. Cs.67. Gy.III.114.
357	1292. 01.22.	SM.VII.60.	Gresencha/Garesnica/Garešni ca (Körös m.) CR	malom telke	CSÁNKI 34. L.226.
358	1292. 02.27.	BL.XXVII. SM.VII.74.	Dresnek/Dresnek/Drežnik Grad (Pozsega m.) CR	malom	Cs.II.406. L.180.
359	1292. 05.06.	F.VI/1.223. MS.II.327. BP.I.259.	Aquis Calidis/Felhévíz/ Bu- dapest III. ker. (Pilis m.)	malmok	Cs.I.9. Gy.IV.634. GYÖRFFY '97.165.
360	1292. 11.06.	F.VI/1.230.	Podolin/Podolin/Podolíneč (Szepes m.) SK	malmok	Cs.I.253. L.482.
	1292. 11.08.	H.VI.287.		malom	
361	1292	S.I.46. UB.II.394.	Zcyrak/Cirák/Cirák (Sopron m.) (Sopron m.)	malmok	Cs.III.604. H.150. L.145.
	1292	F.VII/2.170.	Panyala/Panyola/Panyola (Szatmár m.)	2 malom	Cs.I.482. L.468.
362	1292	F.VII/4.223.	Abrahámfalva/Ábrány/ Bükkábrány (Borsod m.)	malom	Cs.I.165. L.141. Gy.I.751.
	1293. 07.15.	H.VII.188- 189.	Honua/Hanva/Chanava (Gömör m.) SK	malom	Cs.I.136. Gy.II.505- 6. L.249.
363	1294. 04.06.	RA.3967.	Kökönyösd/Kökényesd/Poru mbești (Ugocsa m.) R	malomhely	Cs.I.434. L.339.
	1294. 07.22.	MS.II.357. BP.I.269.	Bugud/Bögöd/psz. Aba k. (Fejér m.)	malmok + ma- lomhelyek	RA.3981. Cs.III.321. Gy.II.352.
364	1294. 07.29.	F.VII/1.306.	Strigomēnsi/Esztergom/ Esztergom (Esztergom m.)	molnár	RA.3986.
	1294. 08.01.	F.VII/2.182.		malmok	

365	1294	F.VI/1.301.	Bela/Béla/Matejovce része (? m.)	malom	Cs.I.256. RA.3999.
	1295. 03.22.	F.VI/1.383.	Kémend/	malom	
366	1295. 03.	H.V.65.	Bekafolo/Békafalu/Békásmegyer (Pilis m.)	malomház	Cs.I.12. Gy.IV.658.
	1295. 09.	F.VI/1.373. (VII/5.530.)	Solyomkew/Sólyomkő/Silická Jablonica k. (Torna m.) SK	malom	Cs.I.236. L.527.
367	1295. 10.18.	H.VIII.294.	Ocolisna/Okolicsnó/Okolične (Liptó m.) SK	malom és malomhely	Gy.IV.81. L.449.
	1296. [06.11. e.]	RA.4058.	Noztrey/Nosztre/Nosztor psz. Csopak k. (Zala m.)	malmok	Cs.III.86. H.374.
368	1296	H.VIII.304.	Vesprimiensis/Veszprém/Veszprém (Veszprém m.)	malomhely	
	1296	H.VII.209.	Lyzou/Liszó/Liszó (Somogy m.)	malomhely	Cs.II.625. L.367.
369	1297. 02.27.	So.250.	-/Tőke vagy Révfalu/Győr határában (Győr m.)		Cs.III.557. Gy.II.639.
	1297. 09.03.	F.VI/2.114.	Suran/Surány/Šurany (Nyitra m.) SK	malom	Gy.IV.462. L.534.
370	1297. 10.13.	SK.36.	Zeus/Szőllős/Sérsekszőlős (Somogy m.)		Cs.II.648. P-V.213. L.576.
371	1297	F.VII/5.537. UB.II.450.	Chemetey/Csemete/Lukácsa (Vas m.)	4 kerekű malmok	Cs.II.741. L.312. H.158.
372	1297	H.VIII.306.	Kach/Kács/Kács (Borsod m.)	malomhely	Cs.I.173. Gy.I.778.
	1298. 06.08.	SM.VII.266.	Bela/Béla/Belica (Zala m.) CR	malomhelyek	Cs.III.35. L.110.
373	1298. 04.01.	SZENT- IVÁNYI 17.		malomhely	
374	1298. 06.20.	RA.4183.	Ewr/Ör/Strázky (Szepes m.) SK	malmok	Cs.I.264. L.424.
375	1298	H.VIII.320.	Ryma/Rima(földe)/Rimavská Seč és Jesenské között (Gömör m.) SK	malom	Gy.II.539.
	1298. 09.10.	BOTKA I/1.VI.	Chepel/Csepel/Ipel'ský Sokolec k. (Hont m.) SK	malom	Gy.III.187. L.273.
376	1298	LÁTKÓCZKI 61.	Maklar/Maklár/Maklár (Héves m.)	malom	Cs.I.67. Gy.III.114.
377	1299. 06.25.	LÁTKÓCZKI 64.	VIII. Bonifác pápa az egri püs-pökség világiaknak átén-	malmok	

ÚJABB ADATOK ÁRPÁD-KORI VIZIMALMAINKRÓL

			gedett javainak visszavételét írja elő		
	1299. 08.04.	SM.VII.306.	Anjou Károly rendelkezése	malmok	
378	1299. 09.20.	H.VI.334.	Barcza/Bárca/Kassa része (Abaúj m.) SK	malom + malmok	Cs.I.203. Gy.I.64-7.
	1300. 04.09.	H.VIII.335.	Sebes/Sebes/Nižná v. Vyšná Šebastová (Sáros m.) SK	malmok	RA.4296. Cs.I.309. L.77.209.
379	1300. 09.17.	H.VII.252.	Day/Daj/ Kiskunlacháza k. (Fejér m.)	2 malomhely	RA.4330. Cs.III.324. Gy.II.421.
	1300	H.VIII.342.	Karisan/Korosán/Stary Tekovtól ÉNy-ra (Bars m.) SK	malomhely	Gy.I.452. L.103.